

PLAN

Region Gotland kulturplan 2017- 2020. Antagen 2016-10-24 § 174

Fastställt av regionfullmäktige
Framtagen av kultur- och fritidsförvaltningen

Datum 2016-10-24

Gäller 2017-2020

Ärendenr KFN 2016/7 RS 2016/473

Version 2.0

Innehåll

Region Gotland Kulturplan 2017-2020	1
Ordföranden har ordet	3
1. Inledning	4
1.1 Kultur på Gotland	4
1.2 Kulturell infrastruktur	4
2. Kulturpolitiska mål	8
2.1 Nationella kulturpolitiska mål	8
2.2 Vision Gotland 2025	8
2.3 Regional kulturplan	8
3. Regional kulturplan 2017-2020	10
3.1 Fokusområde 1: Kulturell delaktighet	10
3.2 Fokusområde 2: Villkor för kulturskapande	13
3.3 Fokusområde 3: Kulturdriven tillväxt och innovation	16
3.4 Kulturplanens koppling till regionens övriga planer och program	19
4. Verksamhetsområden	22
4.1 Kulturarvs- och kulturmiljöområdet	22
4.2 Scenkonst	28
4.3 Bild- och formkonst	31
4.4 Arkitektur, form och design, hemslöjd	33
4.5 Bibliotek och läsfrämjande, litteratur	37
4.6 Film- och foto	40
4.7 Konst- och kulturfrämjande verksamhet	42
4.8 Spelutveckling	45
5. Horisontella perspektiv	47
5.1 Hälsa	47
5.2 Jämställdhet	47
5.3 HBTQ	47
5.4 Barn och unga	48
5.5 Bildning och utbildning	49
5.6 Tillgänglighet	50
5.7 Regional utveckling	51
5.8 Besöksnäring	52
5.9 Nationella minoritetskulturer	53
5.10 Interkulturell verksamhet	53
6. Konst-, kultur- och näringspolitik	54
6.1 Konst eller kultur	54
6.2 Konstens och kulturens egenvärde	55
6.3 Armlängds avstånd	55
6.4 Kvalitet	56
7. Internationella verksamheter och nätverk	57
8. Samverkan	58
8.1 Kultursamverkansmodellen	58
8.2 Uppföljning och ett lärande kulturutvecklingsarbete	59
8.3 Genomförande och kommunikation	60
8.4 Framtagandet av kulturplanen	61
9. Ekonomi och budget	63
Avslutning	65

Ordföranden har ordet

Gotland har ett fantastiskt kulturliv. Från Storsudret i söder till Fårö i norr myllrar det av allt det som bidrar till att göra Gotland till en magisk plats. Gotland har en nationell och internationell lyskraft. Kulturen är en stark och avgörande faktor till detta. Den skapar intressanta möten, spännande insikter och den berättar om vår rika historia och samtid. Gotlands rika kulturarv skapar också grogrund för samtiden att växa i.

Varje dag, året runt, skapas kulturella möten på Gotland. De bidrar till den innehållsrika vardag vi medborgare kan ta del av. De möjliggör för oss att uppleva och att leva. Men kulturen bidrar också i allra högsta grad till det livslånga lärandet och folkbildningen. Den berättar var vi kommer ifrån, den debatterar var vi är och vart vi ska. Därför är allas möjlighet att ta del av den en central del i denna kulturplan. Genom alla de möjligheter och möten som skapas ges också utrymme för individer att växa och utvecklas.

Kulturen möjliggör för människan att hitta en meningsfull plats i tillvaron. Gotland har unika förutsättningar att profileras som kultur-ö och som en plats som ligger i framkant i kultursammanhang. En plats människor i alla åldrar finner attraktiv, vill vara verksamma på och där det finns goda möjligheter att verka som professionell kulturskapare. Kulturen ska vara angelägen för alla, öka regionens innovationskraft och få människor och samhälle att utvecklas.

Musiken, teatern, dansen, konsten, filmen, litteraturen, konsthantverket, kulturarvet och många fler kulturformer bidrar till att göra Gotland till den magiska plats den är. Genom denna kulturplan vill vi fortsätta att stärka kulturlivet över hela ön. Det gör Gotland till en bättre plats att besöka, bo, leva och verka på.

Filip Reinhag
Ordförande kultur- och fritidsnämnden

1. Inledning

1.1 Kultur på Gotland

På Gotland är kulturen rikt företrädd och man möter den i många olika former och uttryck. Mest påtagligt är det historiska arvet gestaltat i form av den muromgärdade medeltida staden, kyrko- och klosterruinerna, ett rikt fornlämningsbestånd, det biologiska kulturarvet och de 92 medeltida kyrkorna. Den unika känslan förstärks av ett forntida språk, gutamålet, och av en saga om ön som steg ur havet, vars berättelser har givit platser och byggnader på ön säregna namn. Här finner vi också ett brett utbud av konserter, utställningar, föreställningar och andra evenemang att konsumera, beskåda, lyssna på eller att delta i. Ett stort antal kreativt begåvade och skapande människor verkar här. Om sommaren bjuds både bofasta och besökare på ett flertal stora publika kulturevenemang.

Barn och unga har i olika hög grad varit en prioriterad målgrupp på Gotland sedan sjuttio-talet. Genom kulturskolans verksamhet, Skapande skola, kulturinstitutionerna och ett flertal arrangemang inom det fria kulturlivet har barn och unga varje år drygt tusentalet kulturhändelser att välja på.

Inom ungdomskulturen är streetkulturen och andra subkulturer livaktiga. Populärkulturen har ett stort antal evenemang, klubbar, arrangörer och utövare som gör särskilt Visby stad, men även andra delar av ön, till ett populärt nöjescentrum. Genom möten mellan alla dessa samtida uttryck och det gotländska landskapet och kulturarvet har ön en särställning som bidrar till en attraktiv och livskraftig mylla för innovation och tillväxt liksom för social samvaro och personlig utveckling.

Kulturen är en stark reseanledning, främst under sommarmånaderna, men utbudet är mycket omfattande under alla årstider och boende och besökare är flitiga kulturkonsumenter. Det omfattande utbudet medför att konkurrensen om publiken blir stor, men samtidigt finns ingen grannkommun att resa till utan att åka färja eller flyg, varför kulturkonsumtionen ofta stannar inom regionen.

1.2 Kulturell infrastruktur

Landskapet och länet Gotland utgör en enda kommun, som sedan den 1 januari 2011 blev Region Gotland. På Gotland finns inget landsting utan Region Gotland ansvarar för både primärkommunala och landstingskommunala uppgifter som vård och kollektivtrafik, liksom det statliga regionala utvecklingsansvaret. Region Gotland gick in i kultursamverkansmodellen 2011 som en av fem regioner och landsting. Den första kulturplanen skrevs för åren 2011-2013. Regionens andra kulturplan (2014-2016) omfattade framförallt mål för den institutionaliserade kultur som erhöll statligt stöd inom kultursamverkansmodellen. För att ge en större helhetsbild och ett underlag för en medveten och aktiv kulturpolitik beskrivs i denna tredje kulturplan, för åren 2017-2020, hela regionens kulturliv. Den tredje planen omfattar med andra ord både den regionala och den primärkommunala kulturen.

Samverkan är nyckeln och den avgörande framgångsfaktorn. Kulturplanen har arbetats fram i möten och dialog med regionens aktörer på kulturområdet och inom andra samhällssektorer. Exempelvis folkvalda inom andra politikområden, institutioner, fria professionella kulturskapare, civilsamhälle, kulturkonsulenter och näringsliv. Tillsammans utgör dessa aktörer nätverk och plattformar som i samverkan med andra samhällssektorer och

politikområden kommer att göra det möjligt att uppnå målen i Region Gotlands regionala utvecklingsprogram Vision Gotland 2025¹.

Ett tydligt politiskt ledarskap har stor betydelse för ett framgångsrikt regionalt kulturutvecklingsarbete. Området är komplext och kräver såväl ett starkt engagemang som initiativkraft. Det handlar om att se helheten och vad som händer i omvärlden, men också att kunna fokusera på ett fåtal strategiskt viktiga utmaningar. Vad gäller regionala kulturstrategier och kulturplanen är det av vikt att inriktningen förblir långsiktig och inte äventyras av eventuellt skifte i politisk styrning. Det statliga ansvaret för regional kulturutveckling som regering och riksdag via Kulturrådet ålagt Region Gotland ställer höga krav på ett starkt regionalt ledarskap med förmåga att göra prioriteringar på både kort och lång sikt.

Region Gotland är huvudman för den primärkommunala och regionala kulturverksamheten. Regionen delar ansvaret för finansiering av den regionala verksamheten tillsammans med staten genom Statens kulturråd.

1.2.1 Regional kultur inom regionen

Till den regionala delen hör de institutioner och verksamheter som erhåller både statligt och regionalt stöd och som ingår i kultursamverkansmodellen. Dessa utgör basen för öns kulturliv. Här finns en kvalitetsmässig spets och en stor professionell kompetens. Institutionerna har i sitt uppdrag att också vara en resurs för det fria kulturlivet. I villkoren för beslut om medel till de regionala kulturinstitutionerna är barn och unga en prioriterad målgrupp.

De regionala kulturinstitutionerna på Gotland är:

- Gotlands museum
- Gotlands musikstiftelse (Gotlandsmusiken)
- Länsteatern på Gotland
- Film på Gotland
- Gotlands länsbibliotek

Med institutionerna och Region Gotland som huvudman bedrivs konst- och kulturfrämjande verksamhet genom kulturkonsulenterna. Konstkonsulenten, två hemslöjds-konsulenter och en kulturarvskonsulent har alla Gotlands museum som huvudman. Det finns också en scenkonstkonsulent med Länsteatern på Gotland som huvudman samt en filmkonsulent och en danskonsulent med regionen som huvudman.

1.2.2 Primärkommunal kultur inom regionen

Till den primärkommunala kulturen hör bland annat det fria kulturlivet i form av kulturorganisationer och de många fria kulturskaparna, såväl professionella som amatörer. Dessa arbetar enskilt eller i grupper och verkar utanför institutionerna.

- **Kulturavdelningen** ansvarar för primärkommunal kulturverksamhet och arbetar med stöd till kulturorganisationer och -arrangemang, barn- och ungdomskultur, den offentliga konsten och samordning av Skapande skola. Utvecklingsarbete inom kulturens område såväl som i samverkan med andra politikområden och det omgivande samhället är högt prioriterade uppgifter.

¹ Vision Gotland 2025 kommer innan 2020 att ersättas av en ny regional utvecklingsstrategi (RUS).

- **Folkbiblioteken.** På Gotland finns ett integrerat folk- och universitetsbibliotek; Almedalsbiblioteket. Det finns även ett integrerat folk- och skolbibliotek, tio distriktsbibliotek samt en bokbuss.
- **Fenix ungdokumenthus** riktar sig primärt till ungdomar i åldern 16-25 år. Här finns repetitions- och danslokaler, verkstad med mera och grupper i olika kreativa verksamheter.
- **Arkivcentrum Gotland** där arkiv, papper, fotografi, rörlig bild och digital information från samhällets samtliga sektorer bevaras och tillgängliggörs.

Kulturutbildning inom regionen

- **Kulturskolan** erbjuder undervisning inom ämnesområdena musik, dans, teater och film för barn och unga. Verksamheten omfattar i dagsläget cirka 1900 elever.
- Inom **grund- och gymnasieskolan** bedrivs dagligen kulturverksamhet i olika former som ett led i undervisningen, bland annat vid de estetiska gymnasieprogrammen.
- **Gotlands folkhögskola** i Hemse och Fårösund anordnar utbildningar inom film, manus, foto, musik, textil och skrivande.
- På Gotland finns åtta **studieförbund**: ABF, Bilda, Folkuniversitetet, Kulturens Bildningsverksamhet, NBV, Sensus, Studieförbundet Vuxenskolan. Samtliga studieförbund driver folkbildning och utbildningsverksamhet inom olika kulturområden och Folkuniversitetet arrangerar dessutom **Gotlands tonsättarskola**.

Nationella och statliga institutioner

- **Länsstyrelsen** har ett övergripande ansvar för kulturarvsfrågor. De medverkar i olika externa sammanhang och processer som bidrar till kulturarvets bevarande.
- **Riksantikvarieämbetet** är den statliga myndighet som ansvarar för frågor rörande kulturarv och kulturmiljö. Myndigheten har sin fysiska placering på Gotland och arbetar med nationella frågor.
- **Riksställningar** är en statlig myndighet med nationellt uppdrag att vara en nationell expert- och resursmyndighet för utveckling och samarbete inom museiområdet.
- **Riksarkivet** är sedan 2010 en del av Arkivcentrum Gotland.
- **Uppsala universitet campus Gotland** arrangerar många utbildningar inom kulturområdet och är en viktig samverkanspart i utvecklingen av det gotländska samhället.

Internationella verksamheter

- **Visby international centre för composers (VICC)** tar årligen emot runt 70 tonsättare från ett tjugotal länder, främst inom konstmusikområdet.
- **Baltic centre for writers and translators (BCWT)** har årligen besök av drygt 200 författare och översättare från tjugotalet nationer.
- **Baltic art center (BAC)**, är ett internationellt center för samtidskonst som bedriver projekt med hög konstnärligt kvalitet med särskilt fokus på Östersjöområdet.
- **Bergmangårdarna och Bergmancenter** på Fårö verkar i hög grad internationellt och är bärare av arvet efter filmskaparen Ingmar Bergman.

Kulturorganisationer

Föreningslivet på ön är rikt och aktivt. Inom kulturen återfinns närmare 200 föreningar och organisationer inom alla konstformer. Inom kulturarvsområdet är verksamheten särskilt omfattande med bland annat 76 hembygdsföreningar och ett stort antal föreningsdrivna verksamheter som Kalkbruksmuseet i Bläse, två lantbruksmuseer, museigårdarna Petes i Hablingbo, Kattlunds Museigård och Gotlands enda kulturreservat, Norrbys i Väte. Landsbygdens kulturliv gynnas vidare av 62 bygdegårdsföreningar som fungerar som bygdens sociala mötesplats. Härutöver finns ett stort antal privata aktörer som i olika organi-

sationsformer bedriver kulturverksamhet, ofta av mycket hög kvalitet. Nämnas kan Bergmancenter på Fårö, Film- och kulturcenter i Fårösund, Lars Jonssons museum i Vamlingbo, Skulpturfabriken i Boge, Bungemuseet som drivs av ett aktiebolag och Körsbärgsgårdens konsthall i Sundre. I sammanhanget kan också nämnas Roma kungsgård, som ägs av staten.

Arrangörer och producenter

Kulturarrangemangen är många och så även antalet arrangörer. De större arrangörerna är bland annat Medeltidsveckan, Kulturföreningen Roxy, Romateatern, Gotland art week, Crimetime Gotland, Bergmancenter och länsinstitutionerna, med egna anställda producenter. Andra arrangörer är tre riksteaterföreningar, Folkets bio, galleriföreningen Gocart, kyrkor och församlingar och ett stort antal kulturföreningar.

Kulturella och kreativa näringar

På Gotland finns många framgångrika företag inom kulturella och kreativa näringar². Dessa har stor betydelse för Gotlands attraktionskraft och för varumärket och är tätt sammankopplade med besöksnäringen.

² Region Gotland har definierat nedanstående branscher inom kulturella och kreativa näringar: Arkitektur, Dataspel, Design och formgivning, Film, Foto, Konst och konsthantverk, Kulturarv, Litteratur, Media, Marknadskommunikation, Mode, Musik, Teater, Dans, Slöjd och hantverk samt Upplevelsebaserat lärande. Definitionen bygger till stor del på Tillväxtverkets definition.

2. Kulturpolitiska mål

2.1 Nationella kulturpolitiska mål

De mål och prioriteringar som görs i denna kulturplan har sin grund i de nationella kulturpolitiska målen och i Region Gotlands styrdokument inom såväl kultur som andra politikområden.

De nationella kulturpolitiska målen anger att:

”Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.”

För att uppnå målen anges att den nationella kulturpolitiken ska:

- Främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor
- Främja kvalitet och konstnärlig förnyelse
- Främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas
- Främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan
- Särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur

2.2 Vision Gotland 2025

Vision Gotland 2025 är det övergripande styrdokumentet för det regionala utvecklingsarbetet, som är vägledande och inriktningsgivande för alla utvecklings- och tillväxtinsatser i regionen. Som styrdokument fungerar den även som ett paraply för regionens andra planer och program, inklusive kulturplanen.

I Vision Gotland 2025 anges visionen ”Gotland är Östersjöregionens mest kreativa och magiska plats, präglad av närhet, hållbar tillväxt och fylld av livslust”.

Visionsmålen sammanfattas i fem punkter:

- Minst 65 000 invånare bor på Gotland år 2025
- Gotlänningarnas välbefinnande hör till de bästa i landet
- Gotland är den naturliga mötesplatsen i Östersjöregionen
- Gotlänningarna har bra hälsa och mår bäst i landet
- Gotland är en världsledande ö-region i miljö- och klimatfrågor.

2.3 Regional kulturplan

Kulturplanen är ett verktyg som ska stärka förutsättningarna för kulturen på Gotland och som styr arbetet med att uppnå målen med regionens kulturpolitik. Kulturplanen visar på inriktningen av det löpande kulturutvecklingsarbetet på ön. Den ger vägledning och gemensamma målbilder för planerings- och utvecklingsinsatser hos samtliga berörda aktörer och ger uttryck för Gotlands samlade viljeinriktning. Kulturplanen utgör också ett underlag som ska återspeglas i Region Gotlands övriga planer. Kulturplanens övergripande syfte är att bidra till att nå målen i Vision Gotland 2025.

Kulturplanen vänder sig primärt till följande målgrupper:

- Kulturrådet
- Region Gotland och dess koncernbolag
- Länsstyrelsen och övriga statliga myndigheter och bolag
- Kulturinstitutioner och konsulenter inom kultursamverkansmodellen
- Fria professionella kulturskapare inom och utom definitionen kulturella och kreativa näringar
- Kulturföreningar och ideella krafter

Avgränsningar

Kulturplanen avgränsas till att omfatta insatser som Region Gotland antingen har rådighet över eller som kan främjas med hjälp av insatser av olika slag.

3. Regional kulturplan 2017-2020

Denna kulturplan innehåller tre regionala fokusområden. Fokusområdena har ett antal perspektiv som innehåller mål och aktiviteter som ska uppnås under perioden. Under perioden ska särskild uppmärksamhet ägnas åt de tre fokusområdena. Dessa är framtagna av en politisk referensgrupp med medlemmar från både regionstyrelsen och kultur- och fritidsnämnden, mot bakgrund av övergripande kulturpolitiska mål, konstaterade behov och med erfarenheter från tidigare kulturplaner. För perioden har Region Gotland fastställt följande prioriterade fokusområden:

- Kulturell delaktighet
- Villkor för kulturskapande
- Kulturdriven tillväxt och innovation

Övergripande målbild för kulturen på Gotland

Målbildens syfte är att visa den politiska viljan och peka ut en långsiktig hållbar riktning för perioden. En målbild visar ett framtida önskat läge.

Målbild – önskat framtidsläge: År 2020 är Gotland det självklara navet i Östersjön med en grogrund för kreativitet och medskapande. Kulturen stärker människor och ger livskvalitet samt gör Gotlands samtid och rika historia tillgänglig för både boende och besökare.

3.1 Fokusområde 1: Kulturell delaktighet

Målbild – önskat framtidsläge: Kulturen bygger broar mellan människor på Gotland. Dessa broar byggs bland annat genom att kulturen används som ett verktyg i integrations- och jämställdhetsarbetet, genom en kulturgaranti för barn och unga samt genom att tillgången till kulturlokaler såväl i stad som på landsbygd är säkrad.

Det första regionala fokusområdet kopplar mot de nationella kulturpolitiska målen genom att det främjar allas möjlighet att delta i kulturlivet. Genom att utveckla sina skapande förmågor och sin kreativitet stärks människors möjligheter till bildning. Kulturell delaktighet främjar också mångfald, som bland annat säkrar barn och ungas rätt till kultur. Att ett interkulturellt utbyte ska komma till stånd förutsätter många ytor där yttrandefriheten är självklar. En bred kulturell delaktighet hjälper till att få detta till stånd.

Vad menas med kulturell delaktighet?

Alla människor ska ges möjlighet att möta kultur. Inte bara för att det har ett värde i sig, utan också för att kulturlivet utgör en arena för möten med andra människor och mellan människor med olika bakgrund. Människors möten ökar förståelse och tolerans för olikheter och genom mångfald sker utveckling. Att människor är delaktiga i att forma Gotlands alla kulturuttryck är väsentligt. Delaktighet föder kreativitet och kreativitet stimulerar nytänkande och innovationsförmåga. Regionen stödjer nätverkande och constellationer där påverkansmöjligheter finns och där idéer och förslag kring utbud och innehåll tas tillvara.

Gränserna mellan amatörverksamhet och professionell verksamhet och mellan producent och konsument blir allt mindre distinkta och vi ser i allt högre grad tendenser av samverkan och medskapande. Professionellt kulturskapande och amatörverksamhet är ömsesidigt beroende av varandra. Digitaliseringen och den tekniska utvecklingen har underlättat både skapandet och möjligheterna att ta del av och förmedla kultur, vilket ökar människors delaktighet.

Med delaktighet menas här tillgång till en kulturell mångfald som:

- gynnar en palett av konstnärliga uttryck
- medger delaktighet ur ett intersektionellt perspektiv³
- håller god kvalitet
- är geografiskt tillgänglig

Perspektiv kopplade till fokusområdet kulturell delaktighet

- **Mångfald**

Målbild – önskat framtidsläge: Region Gotland och de organisationer som stöds med offentliga medel tillämpar ett mångfaldsperspektiv i sin verksamhet, bejakar pluralism och har en öppen attityd och ett öppet förhållningssätt.

Mål: Kulturverksamheter som stöds av Region Gotland ska beakta mångfaldsperspektiv kopplat till aspekterna genus, könsidentitet och könsuttryck, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning⁴, ålder och klass.

Aktivitet: Region Gotland arbetar efter CEMR-deklarationen⁵ och driver ett aktivt ställningstagande för jämställdhet och för att främja att jämställdhet uppnås i praktiken. Inom perioden ska Region Gotland uppmana bidragsmottagande organisationer att anordna och medverka i utbildningar i jämställdhet.

Aktivitet: Region Gotland ska eftersträva en jämn fördelning av kulturstöd, samt årligen erbjuda bidragsmottagare utbildningstillfällen i jämställdhetsarbete.

- **Kultur för barn, ungdomar och unga vuxna**

Målbild – önskat framtidsläge: Alla barn och unga på Gotland har möjlighet att ta del av kulturupplevelser som ger dem en grund att stå på i sitt identitetsbyggande, sin personlighetsutveckling och sina möjligheter att uttrycka sig konstnärligt och kreativt. Alla barn och unga uppmuntras genom kulturupplevelserna till att utveckla en naturlig nyfikenhet inför konstnärliga uttryck och för kulturarvet. Den kulturella bildningen ger en grundläggande förståelse för människors olikheter och bidrar till ett normkritiskt förhållningssätt som hjälper till att bygga det demokratiska samhället.

Mål 1: Region Gotland inför en kulturgaranti som erbjuder alla barn och ungdomar 6-18 år regelbundna möjligheter att aktivt delta i kulturaktiviteter samt att få ta del av ett varierat utbud av professionella kulturupplevelser.

Aktivitet: En kulturgaranti genomförs i olika etapper under perioden.

³ Med intersektionellt perspektiv avser Region Gotland genus, könsuttryck, könsidentitet, sexuell läggning, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och klass.

⁴ Enligt Socialstyrelsen är begreppen ändrade sedan oktober 2007.

- Funktionshinder betraktas inte längre som en synonym till funktionsnedsättning utan betecknar ett eget begrepp.
- Definitionen av funktionsnedsättning är oförändrad.
- Huvudvalet för terminologin är singular, det vill säga "personer med funktionsnedsättning".

⁵ CEMR (Council of European Municipalities and Regions) är den europeiska deklarationen för jämställdhet mellan kvinnor och män på lokal och regional nivå, översatt till svenska av SKL, Sveriges kommuner och landsting.

Mål 2: Under perioden ska ett tillgängligt kulturutbud till ålderskategorin unga vuxna 19-26 år säkerställas. Parametrar att beakta är framför allt socioekonomiska samt geografiska tillgänglighetsaspekter, men även möjligheter till medskapande och delaktighet.

Aktivitet: Region Gotland initierar ett samarbete med andra aktörer för att ta fram en informationskampanj riktad till målgruppen unga vuxna som samlar utbudet av ungdoms- och studentrabatter till kulturarrangemang.

Mål 3: Region Gotland avser under perioden att stärka tillgängligheten till kultur, med särskilt fokus på barn och unga.

Aktivitet: Region Gotland påbörjar under planperioden ett internt arbete över förvaltningsgränser för att underlätta resandet med kollektivtrafik.

- **Marknadsföring**

Målbild – önskat framtidsläge: På Gotland är det lätt att hitta information om det publika kulturutbudet och kostnadseffektivt och enkelt för arrangören att nå ut med sin marknadsföring.

Mål: Förbättrad marknadsföring av offentliga kulturarrangemang.

Aktivitet: Region Gotland ska under den tid kulturplanen gäller utarbeta en plattform i tidningsmedia och/eller digitalt, i syfte att förbättra marknadsföringen av kulturarrangemang.

- **Främjandefunktion kulturkonsulenter**

Målbild – önskat framtidsläge: Region Gotlands kulturkonsulenter är en motor som tillsammans med andra aktörer driver utvecklingen av kulturlivet.

Mål: Att uppnå högre effektivitet och långsiktig hållbarhet i arbetet med olika målgrupper.

Aktivitet: Region Gotland ska genomföra ett utredningsarbete där effekter av nuvarande organisation för konsulenter analyseras. Utredningen ska bland annat se över huvudmannskapet och hur man kan skapa gemensamma strukturer och samordning. Utredningen ska innehålla ett förslag till organisation som optimerar utkomst och effekter av satsade medel.

3.2 Fokusområde 2: Villkor för kulturskapande

Målbild – önskat framtidsläge: Tack vare god tillgång till arenor och scener, arbetslokaler och verkstäder är Gotland en plats som attraherar kulturskapare. Arvodesrekommendationer såsom MU-avtal⁶ följs och skapar en bra basinfrastruktur för försörjning för öns professionella kulturskapare och tillgången till kulturella nätverk och öppna mötesplatser är god. Kompetenshöjande utbildningar som attraherar kulturskapare finns tillgängliga.

Det andra fokusområdet kopplar mot de nationella kulturpolitiska målen främst genom att det stödjer främjandet av kvalitet och konstnärlig förnyelse. Fokusområdet tar avstamp i de infrastrukturfrågor som behöver lösas för att skapa en stabil grund för att konstnärlig utveckling ska kunna ske. Om kulturen ska kunna vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft och om konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling måste kulturen ha förutsättningar som underlättar utövande på alla nivåer. När mötesplatser finns stimuleras också samverkan och förutsättningarna för att individer och organisationer mer aktivt ska kunna arbeta mot att internationalisera sina verksamheter.

Vad menas med villkor för kulturskapande?

Kulturskaparnas villkor, oavsett i vilken form man är verksam och oavsett nivå, är grundläggande för möjligheten att kunna vara kreativ och skapande. Värdet av attraktiva platser för mänskliga möten kan inte underskattas. Sådana mötesplatser kan vara allt från torget, parken, strandpromenaden, ungdomsgården och biblioteket till bygdegårdar, biosalonger, konsertsalar, caféer och dansgolv. Kulturen ska ha en stark ställning i och samverka inom stadsplaneringen. I det följande avses främst tillgången till ändamålsenliga och anpassade lokaler för produktion, repetition och presentation av konst och kultur.

Bristen på lokaler för scenkonsten är ett känt faktum sedan många år och etableringen av ett scenkonsthus har varit en återkommande fråga. Den frågan kan under rådande ekonomiska realiteter inte ges prioritet, men en strategi för att med hjälp av extern finansiering få till stånd arenor för scenkonst och andra konstarter behöver tas fram. Även på bildkonstens område finns brister i både produktions- och presentationsledet. På samma sätt som idrotten behöver lokaler med rätt slags golv och korrekta mått, rätt utrustning och belysning, lokaler för omklädning och plats för en betalande publik, behöver scen- och bildkonsten tillgång till ändamålsenliga lokaler, som ger publik bra möjligheter att ta del av olika konstnärliga uttryck och kulturaktörer en riklig arbetsmiljö. Positionsfröflyttning framåt behöver ske för att få till stånd en fungerande infrastruktur för detta område. I strategiarbetet ska även ingå att genomföra en inventering av lokaler och möjligheter som redan finns, för att i ett nästa steg kunna samordna och tydliggöra dessa förutsättningar för aktörer.

Region Gotland ser behovet av att stärka fria professionella aktörers villkor och har en ambition att arbeta i den riktningen.

Arrangörs- och producentled

De många arrangörerna och kulturproducenterna på Gotland fyller en viktig funktion och har olika och kompletterande roller. De större arrangörerna har ofta egna anställda producenter, medan särskilt de mindre arrangörerna skulle behöva stärka kompetensen kring arrangörs- och producentskap för att höja kvaliteten i publikarbetet, ekonomi och marknadsföring. Här finns behov av utbildningar och andra kompetenshöjande åtgärder. En förstärkning kan också vara att skapa ett producentkluster där de professionella producen-

⁶ MU-avtal är ett statligt ramavtal för konstnärers medverkan och ersättning vid utställningar.

terna samarbetar och delar med sig av sina kunskaper till varandra och till de ideella kulturarrangörerna.

De ideella arrangörerna av scenkonst på Gotland ser ett stort behov av adekvata arenor för scenkonst då det i dagsläget, särskilt i Visby, är svårt att arrangera exempelvis riksteaterproduktioner av lite större format då de tekniska kraven inte kan tillgodoses.

Digitalisering

Kulturupplevelser är idag tillgängliga för de flesta medborgare genom olika nätbaserade tjänster där musik, film, bilder, föreställningar och utställningar görs tillgängliga digitalt via streaming eller på annat sätt. Detta har naturligtvis kraftigt förbättrat möjligheterna för konsumenten att ta del av ett stort kulturutbud samtidigt som det ökat möjligheterna att utan mellanhänder nå ut till konsumenten. Nackdelen är ofta att de allmänt kända tjänsterna huvudsakligen förmedlar mainstreamkultur och att den konstnärliga upplevelsen inte delas med andra. Dessutom ger många delningstjänster upphovspersonen ingen eller en mycket låg ekonomisk ersättning. Tydliga tendenser i samhället har dock under det senaste decenniet varit att alltfler uppskattar en liveföreställning och att cd-försäljningen gått ner mycket kraftigt, men intresset för och konsumtionen av exempelvis musik har inte minskat.

Region Gotland arbetar aktivt för att skapa bättre möjligheter för konsumenten att ta del av livemusik och andra föreställningar. Det ger en större upplevelse och en social dimension för konsumenten samtidigt som det ger större intäkter till uphovspersoner.

Avtal och arvodesrekommendationer

Region Gotland verkar för att MU-avtalets villkor och riktlinjer skrivs in vid avtalsskrivningar med alla arrangörer som erhåller stöd från regionen. MU-avtalets syfte är att skapa bättre förutsättningar för bild- och formkonstnärer att få betalt för utfört arbete. För att skapa en långsiktigt hållbar arbetsmarknad och försörjningsmöjligheter för människor som arbetar i konstnärliga yrken är det av största vikt att ersättningsnivåer är rimliga och likvärdiga ur ett nationellt perspektiv. Bild- och formkonstnärer, konsthantverkare och andra som arbetar inom detta fält ska kunna förvänta sig anständiga ersättningsnivåer.

Perspektiv kopplade till fokusområdet villkor för kulturskapande

- **Kartläggning**

En kartläggning som frambringar en helhetsbild av kulturen på Gotland behövs. En sådan bör ha som främsta syfte att tjäna som underlag för framtida politiska beslut. Kulturens ekosystem beskrivs, det vill säga hur olika delar samspelar och är beroende av varandra. Kartläggningen ska vara pedagogiskt och har också ett kompetenshöjande syfte.

Målbild – önskat framtidsläge: Politiker och andra beslutsfattare är väl medvetna om kulturens ekosystem och har tillräckliga kunskaper för att kunna fatta välgrundade beslut.

Mål: Att skapa en sammanhållen helhetsbild av kulturen på Gotland.

Aktivitet: Region Gotland ska under perioden göra en kartläggning av kulturen på Gotland. Kartläggningen ska bland annat beskriva kulturens infrastruktur och grundläggande förutsättningar.

- **Mötesplatser och arenor**

Med mötesplatser och arenor menas främst lokaler för produktion, repetition och presentation. I begreppet ingår både fysiska lokaler men även andra plattformar som nätverk och digitala mötesplatser.

Region Gotland arbetar för att åstadkomma gränsöverskridande arenor och mötesplatser och för att skapa den infrastruktur som är grunden för varje konst- och kulturområdes möjligheter att växa och utvecklas i samklang med det omgivande samhället.

Målbild – önskat framtidsläge: På Gotland finns en god infrastruktur av mötesplatser inom alla konst- och kulturområden. Mötesplatserna tillfredsställer behov för både publik och utövare, från ideellt arbetande till professionella kulturskapare. Här finns också utbildningar för konstnärligt och kulturellt verksam i alla åldrar och på alla nivåer.

Mål: En samlad och kommunicerad bild över vilka existerande mötesplatser och arenor som finns ska tas fram. En strategi för att genom extern finansiering⁷ få till stånd arenor för scenkonst och andra konstarter ska tas fram.

Aktivitet: Region Gotland ska under perioden påbörja arbetet med att ta fram en långsiktig strategi för att genom extern finansiering få till stånd arenor för scenkonst och andra konstarter på ön. Strategin ska innefatta inventering av behov, en beskrivning av involverade aktörer, kartläggning av tidigare förslag samt förslag på tänkbara metoder och modeller för extern finansiering. I strategin ska också ingå att göra en inventering av befintliga mötesplatser och arenor för scenkonst och andra konstarter på ön, för att samordna och synliggöra dessa möjligheter för aktörer inom scenkonst och andra konstarter.

- **Försörjningsmöjligheter**

Målbild – önskat framtidsläge: Som fri professionell kulturskapare finns goda försörjningsmöjligheter på Gotland.

Mål: Att skapa godast möjliga förutsättningar för att professionella kulturskapare ska kunna försörja sig på sin konstnärliga verksamhet.

Aktivitet: De regionala kulturinstitutionerna ska ersätta medverkande fria professionella kulturskapare enligt gällande avtal och arvodesrekommendationer, exempelvis MU-avtalet och KLYS-organisationernas arvodesrekommendationer. Detta ska till fullo vara genomfört 2020.

- **Arrangörs- och producentskap**

Målbild – önskat framtidsläge: På Gotland är alla publika kulturarrangemang professionellt arrangerade med god marknadsföring, god ekonomisk kontroll och god konstnärlig kvalitet.

Mål: Att skapa förutsättningar för förbättrat arrangörs- och producentskap i regionen.

Aktivitet: Att arrangera utbildningar i arrangörs- och producentskap i syfte att höja kompetensen hos arrangörer.

⁷ Med extern finansiering menas finansiering som inte belastar Region Gotland.

3.3 Fokusområde 3: Kulturdriven tillväxt och innovation

Målbild – önskat framtidsläge: På Gotland är det lätt att driva företag inom kulturella och kreativa näringar. Regionen arbetar aktivt med att främja företagande inom dessa näringar.

Det tredje fokusområdet kan kopplas till målet om att kulturarvet ska bevaras men också användas och utvecklas. Detta sker bland annat genom de kulturella och kreativa näringarna på Gotland, vars produkter och tjänster ofta har sitt ursprung i kulturarvet. Att underlätta företagande och stimulera innovation bidrar till att skapa den tillväxt på ön som är nödvändig. Det möjliggör att fria professionella kulturskapare kan ha sin försörjning på ön och kan därmed kopplas till det nationella målet om allas möjlighet att delta i kulturlivet och att kreativitet ska prägla samhällets utveckling. I förlängningen kan detta även stimulera till ökade möjligheter att stärka varumärket Gotland, vilket attraherar inflyttning. Att arbetstillfällena blir fler och att skattekraftsutvecklingen är positiv gynnar i förlängningen den samhällsstödda kulturen och främjar därigenom kvalitet och konstnärlig förnyelse. Då kulturella och kreativa näringar i högre grad än andra företag anses interagera med globala marknader främjas även internationell samverkan.

Vad menas med kulturdriven tillväxt och innovation?

Utgångspunkten för Region Gotlands regionala utvecklingsprogram, Vision Gotland 2025, är att dess mål syftar till att uppnå en hållbar utveckling. Målsättningen är att Gotland ska vara ett långsiktigt hållbart samhälle och att de tre dimensionerna i hållbar utveckling ska samspela och genomsyra alla målen i visionen. De tre dimensionerna i hållbar utveckling inbegriper såväl ekologiska som sociala och ekonomiska perspektiv.

Bild: Hållbar tillväxt enligt Tillväxtverket.

Innovation

Tillgång till kulturupplevelser och eget skapande gynnar fantasi och kreativitet, särskilt för den unga människan. Att kunna erbjuda sådana upplevelser och miljöer i ett öppet samhälle som är tolerant för ny- och oliktankande ger människor bra förutsättningar för att utveckla fantasi och innovationsförmåga vilket i sin tur kan gynna såväl individen som samhället i stort. Innovation är något som oftast inte uppstår metodiskt, utan på ett oväntat, spontant

sätt genom kreativitet inom angränsande områden, som experiment i mellanrummen mellan de kreativa elementen mellan det traditionella och det oprövade.

Innovationer behöver inte nödvändigtvis leda till företagande och arbetstillfällen, lika lite som att all konstnärlig verksamhet leder till ett företag inom kulturella och kreativa näringar och ekonomisk tillväxt. Ur ett instrumentellt perspektiv handlar det dock oftast om att finna nya lösningar på gamla problem, vilket måste vara en ständig utmaning i ett föränderligt samhälle. Inte sällan löser en nydanande innovation problem som man inte visste fanns; den kan bryta helt ny mark och skapa helt nya behov.

Kulturens betydelse för regional utveckling

Kulturens betydelse för regional utveckling har beskrivits och konstaterats i årtionden. Gemensamt för de teorier och forskningsrapporter som presenterats⁸ har varit att man på många orter har sett att satsningar på kultur ofta har medfört positiva effekter även i andra samhällssektorer. Många är dock de som på senare år har varnat för en instrumentalisering av kulturen. Man menar att dess egenvärden riskeras och att den konst som inte är lönsam mister sitt berättigande. Genom att underlätta för kulturskapare med en kommersiell ambition att bedriva och utveckla sin verksamhet gynnas tillväxten och arbetstillfällen skapas.

En viktig kugge i det innovativa maskineriet är inkubatorer⁹ som möjliggör fokus på företagande och affärsutveckling, nätverksskapande och kunskapsuppbyggande för de kulturutövare som önskar vara entreprenörer. På Gotland finns ett nära samarbete mellan inkubatorverksamheten Science park och Uppsala universitetet campus Gotland, vilket möjliggör kopplingar till forskning inom exempelvis ny teknik och förbättrar möjligheterna till experimenterande verksamheter.

De kulturella och kreativa näringarna bör inte ses som en separat sektor. Fokus bör istället riktas mot att utveckla en förståelse för hur kulturella och kreativa näringar och andra ekonomiska och sociala sektorer är ömsesidigt beroende av varandra och hur dessa kan berika varandra. Att tillhandahålla arenor för inspiration och utbyte inom och mellan branscher är viktigt i syfte att utveckla och stärka företagande inom kulturella och kreativa näringar. Utifrån definierade behov arbetar regionen för att kunna bidra till att skapa så bra förutsättningar som möjligt för att sådana möten ska kunna äga rum, exempelvis genom att initiativ från branschen uppmuntras och stötts.

Perspektiv kopplade till fokusområdet kulturdriven tillväxt och innovation

- **Kulturella och kreativa näringar**

Målbild – önskat framtidsläge: Gotland är en unik plats som attraherar och utvecklar både kulturskapare och företag inom kulturella och kreativa näringar. Gotlands varumärke som en innovativ plats är starkt. Kulturens betydelse för tillväxt och attraktivitet för inflyttning, boende, besökande och företagande bekräftas. Region Gotland främjar företagande inom de kulturella och kreativa näringarna.

⁸ Bland annat Åke Andersson "Kreativa miljöer" (1984), Svensson/Adolfsson "Kulturen som drivkraft" (1995), Richard Florida "The rise of the creative class" (2002) och Lindeborg/Lindkvist "Kulturens Kraft för regional utveckling" (2010).

⁹ Inkubatorverksamhet innebär en organisation med syfte att främja och underlätta nystartade företags väg mot tillväxt och lönsamhet. Inkubatorns främsta uppgift är att erbjuda kvalificerad affärsrådgivning eller affärscoaching, samt nätverk för att underlätta kontakter med kunder, partners och investerare.

Mål: En övergripande målsättning är att regionen ska bidra till att det skapas arenor och nätverk som stärker de kulturella och kreativa näringarna och möjliggör möten mellan aktörer. Möten kan skapas inom kulturella och kreativa näringar men även mellan dessa och övrigt näringsliv.

Aktivitet: Region Gotland ska göra en kartläggning av kulturella och kreativa näringar på Gotland.

Övriga insatsområden för kulturella och kreativa näringar tas upp i Hållbart tillväxtprogram för Gotland 2016-2020.

3.4 Kulturplanens koppling till regionens övriga planer och program

Nedan redovisas kopplingen mellan kulturplanen och regionens andra planer som har bäring på kultur.

Folkhälsopolitiskt program. Detta program nämner kultur som en viktig del när det gäller målet att gotlänningar ska ha en bra hälsa och må bäst i landet. I det folkhälsopolitiska programmet är närhet till kultur beskrivet som en parameter som stärker god hälsa. Vår hälsa påverkas av en rad olika faktorer. Uppväxtvillkor, utbildning, arbetsliv, kultur- och fritidsutbud, ekonomiska resurser, bostadsförhållanden, stadsmiljö och trafikplanering är bara några exempel på förhållanden av betydelse. Alla dessa påverkar dessutom våra förutsättningar att välja hälsosamma levnadsvanor. Med hälsosamma levnadsvanor avses här främst deltagande i kultur och social gemenskap, fysisk aktivitet, hälsosamma matvanor, minskat bruk av tobak och alkohol samt trygg och säker sexualitet. Kulturupplevelser och aktivt kulturutövande anses ha stor betydelse för människors hälsa och beskrivs kunna stimulera barns och ungas sociala, emotionella och intellektuella utveckling. Kollektivtrafiken nämns som en faktor som har stor betydelse för att öka tillgängligheten till kulturupplevelser, inte minst för barn och ungdomar. Målet att en god hälsa ska stimuleras på lika villkor överensstämmer väl med kulturplanens första fokusområde, kulturell delaktighet, där mångfaldsperspektivet ytterligare ska beaktas. Kultur för barn, ungdomar och unga vuxna, målsätts i kulturplanen för perioden, bland annat genom en kulturgaranti och genom målet att underlätta resandet för barn och unga. Kultur, idrott och föreningsliv är i folkhälsoprogrammet beskrivet som en faktor som möjliggör delaktighet och social samvaro, vilket väl stämmer överens med kulturplanens ambition att bidra till att göra Gotland till en plats där det är gott att leva.

Jämställd regional tillväxt, handlingsplan. I målet om hållbar utveckling är jämställdhetsperspektivet i samhällsplaneringen nyckeln till ekonomisk och social framgång då det gäller att fördela makt och resurser mer jämställt. Bygg Gotland 2010-2025 och de fördjupade översiktsplanerna har som syfte att skapa förutsättningar för en god livsmiljö och ett gott välbefinnande och lägger därmed fundamenten för boende, näringsverksamhet, fritid, besöksmål samt utveckling av natur- och kulturområden. Handlingsplanens mål om att arbeta med ett integrerat jämställdhetsperspektiv rimmar väl med kulturplanens första fokusområde, kulturell delaktighet, där mål om CEMR-deklarationen slår fast att regionen ska eftersträva jämn fördelning av kulturstöd, uppmuntra bidragstagande organisationer att anordna och medverka i utbildningar för jämställdhet, samt årligen erbjuda utbildningar i jämställdhetsarbete.

Bredbandsstrategi. I regionens bredbandsstrategi nämns att underhållning går mot kraftig digitalisering, exempelvis genom digitala biografier och föreställningar som livestreamas från operascener direkt till bygdegårdar, varför tillväxten på Gotland är avhängigt ett modernt kulturutbud som kan distribueras digitalt.

IT-strategiskt program. Det IT-strategiska programmet nämner bland sina övergripande mål utveckling av förutsättningar för ett mer flexibelt och mobilt arbetssätt, vilket är ett behov som finns inom den regionala kulturen bland annat på konsulentsidan. Behovet tas upp i kulturplanen under området konst- och kulturfrämjande verksamhet som en strategi för att nå nya målgrupper.

Regional digital agenda. Agendan har horisontella mål om jämställdhet, jämlikhet och mångfald som är direkt tillämpbara på kulturplanen, framför allt det första fokusområdet,

kulturell delaktighet. I agendan utpekats att digitalt förmedlade kulturupplevelser underlättar för alla att delta i kulturaktiviteter, men även samhällsdialog och debatt.

Internationell strategi. Den internationella strategin kan kopplas till kulturplanen genom att Östersjöområdet utgör ett prioriterat geografiskt område. Där finns många av kulturens nätverk. Gotland är starkt beroende av Östersjöområdets miljö, ekonomiska utveckling, tillgänglighet och säkerhet och samarbetet på bland annat det kulturella området har historiska rötter långt tillbaka i tiden. Östersjöområdet har högsta prioritet för Region Gotlands internationella arbete. Prioriterade långsiktiga samarbeten är utveckling av näringslivssamarbetet, främst avseende turism och kulturaktiviteter. Ett kulturmål är beskrivet i strategin som anger ett kontinuerligt internationellt utbyte där Gotland är den naturliga mötesplatsen i Östersjön. Detta kopplar väl an till kulturplanens skrivning om de tre internationella konstnärscentren som finns på ön.

Miljöprogram. I miljöprogrammet framhålls att Gotlands natur- och kulturmiljöer är en viktig faktor när det gäller att locka nya människor till ön, både tillfälliga besökare och inflyttare. Miljöprogrammet kopplar till kulturplanen främst genom kulturplanens tredje fokusområde, kulturdriven tillväxt och innovation, genom att modeller för hållbar tillväxt definieras. Ekologisk, social och ekonomisk dimension av hållbarhet diskuteras och miljöprogrammet håller den ekologiska dimensionen som överordnad. De förutsättningar som ger jorden vår försörjning, stöd till samhällets infrastruktur, kultur och rekreation menar man inte kan överskridas i ett hållbart samhälle. Kulturplanen använder, på grund av periodens fokus på tillväxt och innovation, en modell som inte i lika hög grad fokuserar på miljömässigt hållbar tillväxt utan placerar de tre olika dimensionerna som lika värda men samspelande med varandra.

Jämställdhetsplan. Jämställdhetsplanen utgår från regionens likabehandlingspolicy samt diskrimineringslagen och det framgår att arbetet med likabehandling omfattar både jämställdhet och mångfald. Genom kulturplanens första fokusområde, kulturell delaktighet, och dess mål om kulturell mångfald, där genus är en parameter som tas upp bland andra diskrimineringsgrunder, dockar planerna väl i och förstärker varandra. Kulturplanens mål om att erbjuda utbildning i jämställdhet för bidragstagare sträcker sig utanför regionen, medan jämställdhetsplanen har ett mer internt arbetsmiljöfokus.

Tillväxtprogram. Den regionala tillväxtpolitiken ska vara hållbar och nämner en kulturell dimension där mänskliga resurser utvecklas och kulturmässiga värden långsiktigt tas tillvara.

Tillväxtprogrammet nämner utmaningarna med integration där det handlar om att ge människor lika rättigheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Kulturen nämns som en viktig kanal för integrering, exempelvis via föreningslivet. Detta kopplar till kulturplanens första fokusområde, kulturell delaktighet, och dess målskrivningar om regionens mångfaldsperspektiv.

Vad gäller Gotlands attraktionskraft påpekas i tillväxtprogrammet att ett brett kultur- och idrottsutbud och goda rekreativsmöjligheter är faktorer som påverkar. En prioriterad insats är att ta fram en långsiktig stadsplanering för att utveckla Visby som bland annat kulturarv och besöksmål. Tillväxtprogrammet nämner också kulturen som en viktig parameter i konkurrensen om unga människors val av bostadsplats. Attraktiviteten gäller också Gotland som destination med öns unika kombination av turistmagneter som sol och bad med spännande natur, kultur och historia, inklusive Visby som Hansestad och världsarv. Att Gotland ska kunna vara en hållbar destination, som kännetecknas av en innovativ näring, beskrivs i tillväxtplanen ha sin bas bland annat i naturen och kulturen. Ett mål i tillväxtpro-

grammet är att bredda utbudet av upplevelser baserade på kultur och ett prioriterat område är insatser för hållbar produktutveckling utifrån natur, kultur och mat. En ambition i tillväxtprogrammet är att understödja arbetet med att öka intresset för Gotland som en plats för forskning med bäring på de unika förutsättningarna som råder inom exempelvis arkeologi och kulturvård. Kulturplanens alla tre fokusområden har bäring på Gotlands varumärke som är en central del av tillväxtprogrammet.

Tillväxtprogrammets insatsområde angående vassare produkter och paketering har direkt bäring på besöksnäringen och därmed kulturella och kreativa näringar. Utmaningen är att kunna utveckla nya produkter och sälja mer samtidigt som bilden av Gotland som ett genuint och välkomnande resmål kvarstår. Tillväxtprogrammet har som prioriterad insats att utarbeta och implementera en plan för kulturella och kreativa näringar, liksom att stärka kopplingen mellan de gröna näringarna och kultur- och besöksnäringen. Mötesplatser för entreprenörskap och innovation nämns. Kulturplanens tredje fokusområde, kulturdriven tillväxt och innovation, fokuserar på kulturella och kreativa näringar och kreativa miljöer och mötesplatser som bereder förutsättningar för att innovationer ska kunna uppstå. Kulturens betydelse för regional utveckling och tillväxt beskrivs och huvudmålet är att regionen bidrar till att det skapas arenor och nätverk som stärker de kulturella och kreativa näringarna och möjliggör möten mellan dessa och andra aktörer, exempelvis övrigt näringsliv. Området målsätts endast övergripande eftersom planen för kulturella och kreativa näringar kommer att ta upp mer konkreta insatsområden och aktiviteter.

4. Verksamhetsområden

Under verksamhetsområden redovisas områden både inom och utom kultursamverkansmodellen. De inom modellen har statlig och regional årlig verksamhetsfinansiering för ett antal specifika områden, vilka lyder under ett regelverk som utgår från kulturdepartementet. I de fall områden utom kultursamverkansmodellen beskrivs så har dessa andra finansieringskällor.

4.1 Kulturarvs- och kulturmiljöområdet

Regional institution inom kulturmiljö- och kulturarvsområdet är Gotlands museum, övriga aktörer ligger utanför kultursamverkansmodellen. Gotlands museum ansvarar även för Gotlands konstmuseum.

Definitionen av ordet *kulturarv* är att det består av materiella och immateriella uttryck för mänsklig verksamhet; det som människor i äldre generationer skapat i form av materiella uttryck, exempelvis byggnader, fornlämningar, föremål, miljöer, verksamheter och immateriella uttryck som traditioner, berättelser, kunskaper, konst, musik med mera. Kulturarvet är inte statiskt utan förändras och omformuleras under olika tidsperioder. Kulturarvet har inte några bestämda tidsgränser och redan i vår livstid deltar vi i skapandet av både vårt eget och morgondagens kulturarv.

De senaste decennierna har ett förändrat synsätt på kulturarvet anammats: Kulturarvet uppfattas inte längre som bara en del av det förflutna, utan också någonting som kan användas för att förstå, påverka och samspela med samtiden. Synen idag är inte bara att arvet ska beskrivas, vårdas och bevaras utan att det också kan, eller till och med bör, brukas.

Kulturmiljö avser hela den av människor påverkade miljön, som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet. Från och med 2014 finns nya nationella mål för kulturmiljöarbetet.¹⁰

Målbild – önskat framtidsläge: På Gotlands museum är alla besökare och brukare, oavsett ålder, kön, funktionsnedsättning, etnisk eller kulturell bakgrund, delaktiga och ges goda upplevelser med möjlighet till reflektion och kreativitet. Många av Gotlands kulturmiljöer är tillgängliga för allmänheten och kulturarvet ses som en del av tillväxten inom regionen. Landsarkivet i Visby säkerställer samhällets behov av en långsiktig informationsförsörjning som garanterar innehåll, sammanhang och äkthet. Användningen av arkiv utgör en vital och öppen arena för kultur, forskning och kunskapsutveckling.

4.1.1 Nuläge och utvecklingsområden – museiverksamhet

Gotlands Museum är regionens länsmuseum och därmed huvudaktör inom museiverksamheten på ön. Museet ägs av föreningen Gotlands fornvänner. Med sina cirka femtio anställda driver Gotland museum flera museer och besöksgårdar, bland annat Fornsalen, Got-

¹⁰ Från 2014 gäller fyra nationella kulturmiljömål. Regering och riksdag har uttalat att de även ska vara vägledande för kulturmiljöarbetet på regional och kommunal nivå.

- Ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, används och utvecklas.
- Människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön.
- Ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser.
- En helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

lands konstmuseum och kulturresevatet Norrbys. Ett av dess övergripande mål är att öka kunskapen om, förståelsen för och brukandet av Gotlands kulturmiljöer och kulturarv. Detta sker bland annat genom att producera utställningar, skapa publik verksamhet, initiera och delta i forskningsprojekt samt att ingå i olika styrelser och arbetsgrupper i syfte att utveckla kulturarvsområdet på Gotland. På Gotlands museum finns även en kulturarvskonsulent som har i uppdrag att främja det gotländska kulturarvet, bland annat genom ett nära samarbete med civilsamhället.

Gotlands museum fungerar som inspiration och stöd till övriga museer och aktörer inom kulturarvssektorn på Gotland och är en stark aktör inom kulturturism med tydlig koppling till besöksnäringen. Museet ansvarar även för det internationella nätverket *Museums in the Baltic*, som omfattar ett fyrtiotal museer runt Östersjön. Gotlands museum samverkar vetenskapligt och verksamhetsmässigt med Uppsala universitet campus Gotland, Riksutställningar, Riksantikvarieämbetet, Gotlands Hembygdsförbund och flera internationella museer och universitet. Gotlands museum är huvudman för tre områden inom konsulentverksamheten, hemslojd, konst och kulturarv.

Förutom Gotlands museum finns ytterligare ett museum som omfattar hela öns kulturarv, Bungemuseet AB. Aktiebolaget, som bildades 2015, har i uppdrag att driva och utveckla friluftsmuseet i Bunge, vilket främst består av äldre kulturhistoriska byggnader och föremål.

På Gotland finns museer med olika omfattning och ämnesmässig inriktning, med god geografisk spridning över ön. Museerna speglar allt från enskilda händelser, personer, industriutveckling, arbetsliv och byggnadshistoria till konst- och allmän kulturhistoria, samt omfattar även hembygdsmuseer på sockennivå. De flesta museer drivs och sköts av ideella krafter med riktad kunskap inom ämnesområdena. Föreningen Gotlandståget i Dalhem och Gotlands försvarsmuseum i Tingstäde är exempel på arbetslivsmuseer med omfattande verksamhet. Intresset för att bilda nya museer är fortfarande starkt, trots att det är svårt att få en långsiktigt hållbar ekonomi.

4.1.2 Nuläge och utvecklingsområden - kulturmiljö

Gotländska kulturmiljöer har en starkt positiv inverkan på bilden av Gotland och är en resurs för öns möjlighet att utvecklas hållbart. På Gotland finns det många som arbetar med det gotländska kulturarvet. Förutom Gotlands museum och Länsstyrelsen som har kulturarvet som sin profession finns Gotlands Hembygdsförbund som är en paraplyorganisation som samlar 76 hembygdsföreningar och fjorton övriga museer och organisationer. De olika aktörerna arbetar på olika sätt med att bevara, synliggöra, tillgängliggöra och utveckla arbetet med kulturarvet.

Kulturmiljön är en del av det kulturarv som vi har att vårda, utveckla och förvalta för kommande generationer. Inom området kulturmiljö ingår bland annat jordbrukslandskapet, fornlämningar, sockenstrukturen, små tätorter, ”Gotlandshus”, trä- och bulhus, medeltida kyrkomiljöer, kalkindustrin, fiskelägen, samt Visby - både innerstaden och utanför murarna. En kulturmiljö har formats av mänsklig aktivitet och berättar om människors liv och leverne. Kulturarvet är av varierande ålder. Det är de medeltida kyrkorna, det är 1800-talets allmogekultur, men även 1900-talet är en del av vårt kulturarv. Den tid vi lever i nu är så föränderlig att skyddande av vår tids miljöer och kulturarv är än viktigare än tidigare.

Kyrkorna speglar genom placering, utformning och inredning det moderna Sveriges framväxt under närmare tusen år. Successivt har de blivit centra för ett väl fungerande administrativt system av socknar. Sedan 1666 har sockenkyrkorna betraktats som ett omistligt kul-

turarv som genom lagar och förordningar har givits ett starkt lagskydd. Därav kommer också att deras bebyggelsehistoriska och arkitekturhistoriska värden står utan jämförelse.

Inom kulturarvet ingår även det immateriella kulturarvet där sägner och kunskap om hur de föremål vi bevarar har använts och brukats genom tiderna ingår.

Gotlands historia kännetecknas av mångsidiga internationella kontakter alltsedan urminnes tider. Med rötterna i det medeltida handelssamarbetet i Östersjön och en tidig roll i Hansa-förbundet, upptogs Hansestaden på FN:s världsarvslista av UNESCO 1995. Motiveringen var "ett synnerligen framstående exempel på en nordeuropeisk muromgärdad handelsstad som på ett unikt sätt bevarat sin stadsbild och sin synnerligen värdefulla bebyggelse, som till sin form och funktion klart uttrycker denna betydande mänskliga bosättning."

Världsarvsstatus innebär en hög internationell status men även ett stort ansvar för världsarvets bevarande, kommunikation och hantering i linje med UNESCO:s riktlinjer. En ny hanteringsplan ska tas fram med en förnyad vision för hur världsarvet ska hanteras och ersätta den plan som antogs av Gotlands kommuns fullmäktige 2003. Världsarvsstaden ska bevaras utifrån ett övergripande hållbarhetsperspektiv och har genom sitt unika värde särskilda förutsättningar för innovation, kreativitet och attraktionskraft för hela Gotlands tillväxt. En viktig utgångspunkt är att utveckling ska utgå från världsarvsvärdet och att staden behålls levande, mångfunktionell och attraktiv för såväl boende, besökare och näringsliv.

Länsstyrelsen samverkar inom ramen för tillsyn med Region Gotland, Gotlands museum och Gotlands Hembygdsförbund, Skogsstyrelsen och Visby stift med flera. Samverkan sker också inom arbetet med ett regionalt kulturmiljöprogram samt inom Romarådet, Världsarvsrådet och Kulturarvsrådet.

Utmaningen för området är att det är många aktörer som arbetar med kulturmiljö utefter olika strategier. Otydlighet uppstår lätt kring vem som gör vad, hur de olika organisationers uppdrag skiljer sig från varandra och hur de samverkar.

4.1.3 Nuläge och utvecklingsområden – arkiv

Landsarkivet grundades 1905 och 1958 blev landsarkivet egen statlig myndighet och sedan 2010 är landsarkivet en avdelning inom Riksarkivet. Regionarkivet Gotland grundades 1978 som Gotlands kommunarkiv och förvarar idag handlingar från kommunala och landstingskommunala verksamheter.

På Gotland samverkar sedan 2008 de båda arkivinstitutionerna, Landsarkivet i Visby och Regionarkivet, i Arkivcentrum Gotland. Här bevaras arkiv, papper, fotografi, rörlig bild och digital information från samhällets samtliga sektorer, det vill säga statlig, kommunal, landstingskommunal och enskild sektor. Det innebär att besökarna kan ta del av källmaterialet på en och samma plats, vilket är helt unikt i landet.

Vad som utmärker Landsarkivet och Regionarkivets verksamhet är det omfattande publika arbete som bedrivs, med besökssiffror som står sig mycket väl i nordisk jämförelse. Landsarkivet har ett väl etablerat samarbete med andra kulturinstitutioner, föreningsliv samt universitet, skola och annat utbildningsväsende och är en viktig resurs i det livslånga lärandet.

Skola och utbildningsväsende har i ökad omfattning riktat intresse mot arkivet. I läroplanerna finns tydliga mål om att arkiv och källkritik ska vara delar i historieundervisningen. På Gotland finns genom Arkivcentrum Gotland goda förutsättningar för att på nära håll ta del av och arbeta med det källmaterial som bevaras. Landsarkivet tar också emot skolklas-

ser från lågstadiet upp till gymnasiet, men resurserna är inte tillräckliga för att möta efterfrågan. Ett stort behov är därför en arkivpedagogisk resurs som målinriktat kan arbeta med förmedling och lärande för öns skolelever.

4.1.4 Strategi - museiområdet

- Investeringar och utveckling av Gotlands museums verksamheter och byggnader behövs. Besöksantalet ökar med nya målgrupper och därmed krav på säkerhet, klimat och tillgänglighet, vilket kräver ökade åtgärder och insatser vad gäller verksamhet och lokaler.
- Gotlands museum ser behovet av att anordna aktiviteter för att nå och interagera med nya gotlänningar och besökare för att tillsammans utmana invanda tankar och värderingar, exempelvis genom utställningar med föremål ur museets samlingar som är valda av personer med olika kulturell och etnisk bakgrund.
- För att möta den förväntade ökningen av kryssningsturismen och nya gotlänningar finns behov av utbildning och samordning av kompetensutveckling. Det gäller bemötande och språklig tillgänglighet, men även paketering av tjänster och utveckling av verktyg för integration.
- Behov finns av att i ännu högre grad vara stöttande gentemot övriga museer och intressenter på ön, främst genom utbildningar och föreläsningar med externa föreläsare, utbildare och experter. Hembygds museer och arbetslivsmuseer utan museiutbildad personal behöver stöd vad gäller insamling, arkivering, föremålhantering, utställningsteknik, marknadsföring med mera.
- Det finns en ambition att visa fler utställningar med internationell inriktning, delvis finansierat av EU-medel. Ambition finns också att samverka kring digitalisering av samlingar och utveckling av hemsidor och appar. Att skapa ökad delaktighet och interaktion med allmänheten, främst barn och unga, samt att höja kvaliteten och tillgängligheten vid öns övriga museer och besöksmål, är ytterligare strategier.

Nedan följer en kort beskrivning av ansvar och roller för att underlätta förståelsen av hur kulturmiljöarbetet på Gotland bedrivs.

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen ska som myndighet tillvarata de statliga intressena och verka för att den nationella politiken och målsättningen får genomslag i länet. Länsstyrelsen ska samordna de statliga intressena i länet för att främja regional utveckling.

Enligt kulturmiljölagen har länsstyrelsen till uppgift att ha tillsyn över kulturmiljövården i länet och beslutar i ärenden som rör kulturmiljölagen. Kulturmiljöfrågor arbetas också in i övriga beslut som hanteras av länsstyrelsen. De nationella målen om en god livsmiljö och en långsiktig hushållning med kulturmiljöresurserna i den regionala utvecklingen eftersträvas.

Länsstyrelsens kulturmiljöstrategi

Länsstyrelsen har i bred regional samverkan tagit fram Gotlands kulturmiljöprofil och kulturmiljöstrategi för det så kallade 7:2 anslaget¹¹. Kulturmiljöstrategin är ett övergripande

¹¹ Länsstyrelsen beslutar om bidraget till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer i länet. Man arbetar utifrån en regional kulturmiljöprofil och har en strategi som anger riktlinjer för fördelning av det så kallade 7:2-anslaget för kulturmiljövård. En del av anslaget fördelas till årligen återkommande verksamheter och miljöer, vilket garanterar långsiktighet och kontinuitet i förvaltningen av kulturmiljöerna.

inriktningsdokument för hur Länsstyrelsen på Gotland vill ta sig an det kommande kulturmiljöarbetet, för att på så sätt bidra till att de kulturpolitiska målen uppfylls.

Riksantikvarieämbetet

Riksantikvarieämbetet är den centrala myndigheten för kulturmiljövård i Sverige och leds av Riksantikvarien. Myndigheten fördelar nationellt ut det regionala kulturmiljöbidraget till länen och ger även vissa direktiv om hur det ska användas samt har tillsyn över hur länen använder pengarna. Inom myndigheten pågår ett visionsarbete för hur kulturmiljövården ska bedrivas i framtiden. Där ska man identifiera olika utvecklingsområden för kommande arbete där länsstyrelserna tillsammans med andra aktörer kommer att vara involverade.

Region Gotland

Vid planering och bygglovsprövning tas hänsyn till kulturvärden. Ändring av bebyggelse i världsarvet Visby styrs av en detaljplan med tillhörande byggnadsordning och hela Visby innerstad är en fast fornlämning. Region Gotland har en världsarvsstudio där världsarvsamordnaren, regionantikvarien, stadsträdgårdsmästaren och stadsarkitekten ingår som en strategisk grupp som tar hand om frågor som rör världsarvet.

I kulturmiljöprogram för Gotland (KMP), antaget 2014, finns utpekade kulturmiljöer som anses ha ett särskilt högt kulturhistoriskt värde. Programmet är helt webbaserat och lyfter fram både kulturlandskap, bebyggelsemiljöer, gårdsmiljöer och enstaka byggnader. Att KMP är digitalt innebär att ny information kan läggas till varefter den blir känd. KMP används som underlag vid bedömningar som görs utifrån plan- och bygglagen. Till programmet hör en strategi (2015-2019) med tre fokusområden med strategiska mål angivna för kulturmiljöarbetet. Dessa är ”kulturmiljö som tillväxtfaktor”, ”världsarvet Hansestaden Visby” och ”bebyggelse och landskap”.

Region Gotland har initierat ett kulturarvsråd, som sedan 2011 samlat kulturarvsaktörer på ön för erfarenhetsutbyte och gemensam planering. Det grundläggande syftet är att kulturarvsarbetet på ön kvalitativt stärks.

Gotlands museum

Gotlands museum har inom avdelningen för kulturmiljö arkeologer, byggnads- och landskapsantikvarier. De bistår med rådgivning till och utför uppdrag åt företagare, organisationer och privatpersoner vid byggnation, renovering eller exploatering av mark.

Övriga aktörer

Andra viktiga medverkande i kulturmiljöarbetet är exempelvis medborgare, arkiv, skolor, bibliotek, näringsliv, Svenska kyrkan, föremålsantikvariska programmet på Uppsala universitet campus Gotland och andra utbildningsinstanser, studieförbund, kulturhistoriska stiftelser och föreningar, konsulter, sockenutvecklingsgrupper, Skogsstyrelsen, Gotlands läns hembygdsförbund samt alla privatpersoner och egenföretagare som dagligen gör insatser för kulturmiljön.

4.1.5 Strategi – kulturmiljöområdet

- Att tillgängliggöra kulturarvet i integrationsarbetet med nya gotlänningar, samt att med digitala verktyg kunna nå fler personer och därmed locka dem att besöka våra kulturmiljöer.
- Att öka samverkan, tillgängligheten och mångfalden i arbetet med kulturarvet, bland annat samarbete mellan kulturarvsaktörer, besöksnäringen och inflyttarbyrån.
- Att integrera kulturmiljön i det regionala tillväxtarbetet inom regionen.

- Utbildningar och kompetensutveckling för de små föreningsdrivna museerna, då behov finns av utbildningar i föremålsvård, digitalisering samt utbildning i utställningsteknik och tillgängliggörande.

4.1.6 Strategi – arkiv

- Landsarkivet fortsätter arbetet med att göra samlingarna tillgängliga genom registrering och digitalisering samt arbeta för att vidga arkivens användande genom att rikta sig till olika målgrupper, framför allt mot skolväsendet, i syfte att erbjuda ett brett och varierat utbud. För detta ändamål skulle Landsarkivet behöva etablera en arkivpedagogisk resurs.

4.2 Scenkonst

Scenkonstområdet omfattar teater, dans och musik och bedrivs både i regional regi inom kultursamverkansmodellen och utanför av fria aktörer. De regionala institutionerna är Gotlands Musikstiftelse (Gotlandsmusiken) och Länsteatern på Gotland.

Målbild – önskat framtidsläge: Teater, dans och musik på Gotland är en angelägenhet för alla och speglar en mångfald på scen och i publiken. Deltagandet är brett och mångfacetterat för både professionella och amatörer. Scenkonsten på Gotland tillhandahåller fysiska mötesplatser, kreativa miljöer och strukturer. Medborgaren kan under hela livet vara aktiv i såväl eget utövande som att delta i och som publik få uppleva scenkonst.

4.2.1 Nuläge och utvecklingsområden – scenkonst

Nuläge och utvecklingsområden beskrivs både inom och utom kultursamverkansmodellen samt gemensamt.

Scenkonst inom kultursamverkansmodellen

Länsteatern på Gotland är sprungen ur den fria teatergruppen Bryggeriteatern. Under 1990-talet blev teatern en av landets 19 länsteatrar. Länsteatern på Gotland, den organisation inom kultursamverkansmodellen som har ansvar både för professionell teater och dans, är en av Sveriges 19 regionteatrar och har idag en tillsvidareanställd skådespelare och totalt cirka 12 årsverken samt ett flertal konstnärer kontrakterade periodvis. Årligen genomförs cirka 250 aktiviteter över hela ön med en publik på cirka 22 000 personer. Därutöver har teatern kontinuerligt börjat gästspela på fastlandet och lägga ut produktioner på web och radio. Länsteatern är huvudman för en scenkonstkonsulent med främjandeområdena teater, dans och musik.

Dansen på Gotland har bedrivits av fria grupperingar tillfälligt stöttade av regionala och nationella medel. Sedan 2014 har Länsteatern på Gotland även haft det regionala uppdraget gällande dans.

Gotlandsmusiken är en orkester med anor ända från 1838 då Gotlands Beväringars Musikkår bildades. År 1988 – 150 år senare – omvandlades den statliga regionmusikavdelningen till Gotlands Musikstiftelse med dåvarande Gotlands kommun, nuvarande Region Gotland, som ägare. Gotlandsmusiken, som ingår i kultursamverkansmodellen med ansvar för den professionella musiken, är en av Sveriges 22 regionala musikinstitutioner och har idag 15 heltidsanställda musiker där basverksamheten i huvudsak utförs i tre mindre ensembler, en jazzgrupp, en blåsarkvintett och en brass sextett. Man genomför årligen cirka 370 aktiviteter över hela ön för drygt 35 000 personer, övervägande delen bosatta på ön.

Scenkonstorganisationernas samverkan formaliseras genom samarbetsorganet Samscen. De tidigare planerna på ett totalt samgående är skrinlagda på grund av för många negativa aspekter.

Utvecklingsområden specifika för den regionala scenkonsten är:

- Samarbetsorganet Samscen ska tydliggöras och göras tydligare strukturellt för att borga för långsiktighet och kontinuitet.
- Jämställd representation i kärnkompetens, framförallt på musiksidan, ska eftersträvas och tillgodoses.

Scenkonst utanför kultursamverkansmodellen

Scenkonsten utanför den regionala kulturens institutioner är livfull. Fria professionella kulturskapare, kulturföreningar, grupper och etablissemang erbjuder med relativt god geografisk spridning ett stort utbud av föreställningar och konserter året runt. Det fria kulturlivet består av ett stort antal kulturskapare, individer – både amatörer och professionella – såväl som fria professionella musik- och teatergrupper inom olika genrer, kultur- och arrangörsföreningar och privata institutioner inom framför allt konst. Inom populärkulturen är utbudet, särskilt sommartid, mycket stort med klubbar och konserter i krogmiljö.

Inom scenkonsten finns ett litet antal frilansande dansare, något fler skådespelare och ett något större antal musiker, varav flertalet behöver ha andra verksamhetsområden än Gotland för att klara sin försörjning. Många arbetar också delvis i andra branscher.

Gotland är en kultur-ö där samverkan snarare regel än undantag. Framförallt arrangörsföreningen Roxy, men även Musikaliska sällskapet och körlivet, tillhandahåller en basinfrastruktur för musikevenemang på ön. Institutionerna utgör ofta en värdefull stöd- och kompetensresurs för såväl det fria professionella kulturlivet som för kulturföreningar.

Gemensamma utvecklingsområden scenkonst

Ett gemensamt utvecklingsområde för scenkonsten inom såväl som utom kultursamverkansmodellen är lokaler för scenkonst. Dansens infrastruktur är ett område som skulle behöva stärkas.

Det finns ett behov av utvecklingsverksamhet för unga vuxna inom scenkonstområdet för att kunna iscensätta deras och allas berättelser, samt skapa en större mångfald som speglar det nuvarande gotländska samhället. För att öka delaktigheten i skapandet av scenkonst är ett sätt deltagarstyrda kulturer, där individer inte bara interagerar som konsumenter, utan även bidrar som medarbetare och producenter.

Det finns behov av fysiska mötesplatser, arbetsplatser – lokaler för dans, musik och teater – där kulturutövare på både regional och primärkommunal nivå kan mötas och utvecklas tillsammans. Hållbara strukturer för medskapande och för kulturutveckling, -utövande och -brukande skulle behöva utvecklas, samtidigt som befintliga mötesplatser fortsatt utvecklas och värnas. En av de största utmaningarna är scener i stora och små format. Ett scenkonsternas hus står fortfarande högt på önskelistan.

4.2.2 Strategi – scenkonst

- För att kunna erbjuda verksamhet på hög konstnärlig kvalitetsnivå och för att kunna öka utbudet och generera större variation och attraktionskraft krävs samarbetsstrategier mellan scenkonstinstitutionerna. Synergieffekter avseende produktion, teknik och marknadsföring, kan uppnås genom fortsatt aktivt samarbete mellan Gotlandsmusiken och Länsteatern. Samarbetsformerna konkretiseras genom den gemensamma organisationen Samscen.
- I syfte att nå nya målgrupper och för en långsiktig kompetensutveckling bör ansträngningar göras för att identifiera nya spelplatser, att engagera kulturutövare utifrån ett mångfaldsperspektiv, att utveckla den digitala tillgängligheten och att hitta interregionala samverkanspartners såväl som i Östersjöregionen och världen. Scenkonstorganisationerna ska även fortsätta att stötta det lokala kulturlivet genom att tillhandahålla forum för kunskapsutbyte, nätverk och utveckling, samt aktivt samverka med fria aktörer i olika projekt och produktioner.

- Scenkonstorganisationernas strategiska arbete med att verka för den prioriterade målgruppen barn och unga görs exempelvis genom att tillgängliggöra respektive konstform, interagera med, synliggöra och spegla barn och ungas verklighet i syfte att aktivera och involvera dem i produktionsprocesser och stimulera till eget skapande.
- Verksamheterna inom scenkonst ska ge medborgarna möjlighet till deltagande och inkludering genom att, i samband med föreställningar, fånga upp publikens åsikter i syfte att skapa en levande dialog och anpassa utbudet. Detta kan ske genom enkäter, sociala medier och publiksamtal och genom att öka deltagandet är produktioner där publiken är medskapande och kan interagera. Genom att synliggöra minoriteter och kulturskapare som ofta är underrepresenterade på scenen och i produktioner arbetar scenkonstorganisationerna för inkludering och mångfald. Man bör också se över rekryteringsprocesserna så att de blir mer normkritiska.
- Lyhördhet för aktuella samhällsämnen både lokalt, regionalt och nationellt samt ge perspektiv på dessa och vad det innebär att vara människa är av stor vikt.
- Att tillhandahålla och delta i gränsöverskridande nätverk och mötesplatser, att ständigt arbeta med konstnärlig utveckling och vara öppen för smala och utmanande projekt gynnar ett innovationsklimat där nya idéer kan födas.

4.3 Bild- och formkonst

Regional bild- och formkonst avser Gotlands Konstmuseum i regi av Gotlands museum. Övriga nämnda aktörer ligger utanför kultursamverkansmodellen.

Målbild – önskat framtidsläge: Bild- och formkonsten på Gotland är tillgänglig för alla över hela ön. Bild- och formkonstaktörerna på Gotland har de resurser som krävs för att i trygghet arbeta långsiktigt med sina olika verksamheter. Förutsättningar för bild- och formkonstnärernas arbetsmiljö är så stimulerande och utvecklande att fler unga konstnärer väljer Gotland som en attraktiv region att verka i. De bidrar till Gotlands varumärke som en levande konst-ö. Konstpedagogiken är en etablerad verksamhet och når alla grupper i befolkningen över hela ön och på utbildningssidan är ön välförsedd med konstnärliga utbildningar på flera nivåer.

4.3.1 Nuläge och utvecklingsområden – bild- och formkonst

Gotland har ett flertal aktörer på bild- och formkonstområdet: konstnärer, museer och andra utställare, residensverksamhet, konstkonsulent och intendent för hantering av den offentliga konsten. Under vinterhalvåret är utbudet framförallt koncentrerat till Visby, medan under sommarmånaderna växer utbudet för konstpubliken och antalet utställningar mångdubblas med en bra spridning över ön. På Gotland verkar cirka 100 aktiva bild- och formkonstnärer varav ett fåtal lever helt på konsten. Dessutom finns ett stort antal konsthantverkare som befinner sig i gränslandet mellan konst och hantverk.

Regionalt stöd ges till Gotlands museum med Konstmuseet, som har två permanenta utställningar av gotländsk konst samt ett stort antal växlande utställningar med samtidskonst, konsthantverk och design. Primärkommunalt stöd ges bland annat till Baltic Art Center (BAC), som är en internationell mötesplats för konstnärlig produktion med residensverksamhet, Öppna Ateljéer Gotland, Galleri GoCart som är ett konstnärsdrivet galleri, som visar samtidskonst, Grafikföreningen, samt Gotländska Konsthantverkare och Formgivare (GKF), som är ett konsthantverkskooperativ som bedriver galleriverksamhet och visar samtida konsthantverk och design. Fria aktörer utan regionalt stöd är bland annat Körsbärggården i Sundre, som har utställningshus och skulpturpark och visar samtida konstnärer och modern konst, glasstudion Big Pink i Norrlanda och Skulpturfabriken i Boge.

Gotland var den första kommunen i Sverige att 1957 anta den så kallade 1 %-regeln för offentlig gestaltning. Tack vare detta beslut når den offentliga konsten dagligen stora delar av Gotlands befolkning, framför allt i offentliga lokaler som skolor, vårdinrättningar, arbetsplatser, bibliotek och i det offentliga rummet.

I Region Gotlands konstsamling finns cirka 5 000 konstverk, stationär och flyttbar, som kräver förvaltningsöverskridande samverkan. Gotlands museum har genom uppdrag från Region Gotland ansvar för att tillgängliggöra, vårda, samordna och hantera konstsamlingen.

I nuläget befinner sig konstscenen på Gotland i en fas av både uppgång och utmaningar. Å ena sidan visar en del aktörer på växande besöksiffror och nya initiativ som Gotland Art Week visar att det finns potential, å andra sidan är infrastrukturen inte optimal då några eftergymnasiala utbildningar lagts ner eller flyttat från ön. En av de största utmaningarna är bristen på pedagogiska funktioner som kan generera konstpedagogiska aktiviteter och synliggöra konst som visas på Gotland. Det saknas även medel för att rusta upp befintliga lokaler, framförallt Gotlands Konstmuseum. Behov finns också av renovering och tillgängliggörandet av offentliga konstverk och önskvärt vore även att fler samtida konstverk kunde köpas in till samlingarna.

Området står också inför utmaningen att bild- och formkonstutbildning i kommunal regi för barn och ungdomar saknas, liksom att bild- och formkonstnärer skulle behöva kompetensutveckling för att bli bättre på att söka finansiering. Behov finns av en större samverkan mellan institutionerna och fria aktörer så att gemensamma resurser nyttjas. En satsning på konstpedagogiska aktiviteter skulle möjliggöra en ökad prioritering av barns och ungas möjligheter att skapa och uppleva konst. Behov finns av ungdomsverksamhet med integrationsperspektiv samt projekt med konst och kultur för nyanlända till Sverige, då det skulle kunna öka interaktionen mellan internationella konstnärer och det lokala samhället.

4.3.2 Strategi – bild- och formkonst

- Förutsättningar som underlättar för konstnärer att arbeta på Gotland bör stärkas exempelvis genom ateljéstöd samt genom att säkra att utställningsersättningar och befintliga avtalsrekommendationer följs.
- Gemensam och förbättrad marknadsföring av verksamheterna inom och utom regionen är angelägen.
- Regionen i samarbete med Gotlands museum avser att syn- och tillgängliggöra den offentliga konsten inklusive regionens egen konstsamling, så att den i högre grad kommer medborgarna till del, samt göra en kartläggning av den offentliga konstens vård och renoveringsbehov.
- Tillfälliga konstprojekt i det offentliga rummet ska främjas.
- En strategi för att stärka pedagogiska funktioner inom bild- och formkonstområdet behövs.

4.4 Arkitektur, form och design, hemslöjd

Området arkitektur-, form- och design ligger utanför kultursamverkansmodellen, men formdelarna tangerar form- och slöjdekonsulenternas område, varför även området främjande av hemslöjd återfinns under denna rubrik.

Arkitektur

Målbild – önskat framtidsläge: Gotland en framstående och progressiv region inom samtida arkitektur och design.

4.4.1 Nuläge och utvecklingsområden – arkitektur

Arkitekturen på Gotland är utmärkande på flera olika sätt. Dels den medeltida och ännu äldre bebyggelse som präglar Visby innerstad, exempelvis ringmuren. På övriga ön finns väderkvarnar, fiskelägen och alla kyrkor samt gamla gotlandshus i kalksten och gårdar med särpräglad stil. I modernare tid har Gotland sett flera arkitekter som arbetat med att konstruera hus som vårdar de gamla traditionerna och passar in i äldre miljöer, men ändå är nyskapande.

Det finns i nuläget inga framtagna strategier inom området, vilket gör att det långsiktiga planeringsarbetet försvåras. Arkitekturområdet berörs översiktligt i en del kommunala planeringsdokument som översiktsplaner och byggnadsordning för Visby innerstad.

Det finns många yrkesverksamma på Gotland inom arkitektur- och designområdet, flertalet är företagare inom kulturella och kreativa näringar. Region Gotland har arkitekttjänster kopplat till samhällsplaneringsområdet, exempelvis stadsarkitekt och stadsträdgårdsmästare.

En utökad samverkan inom stadsbyggnads- och arkitekturområdet är ett utvecklingsområde och framtagande av strategiska dokument skulle säkra det långsiktiga arbetet. Behov finns av utbildningsinsatser, exempelvis riktade utbildningsinsatser till tjänstepersoner och politiker, företrädare för näringsliv och kulturliv i form av seminarier, informativa utställningar med mera, med syfte att sprida kunskapen om arkitektur i samhället. För att sprida kunskaper och få fler intresserade av arkitektoniska frågor finns av behov av utställningar, konferenser och seminarier.

4.4.2 Strategi – arkitektur

- Att skapa ett styrdokument för arkitektur för Gotland, kopplat till den kommunala översiktsplanen, är den mest angelägna strategin.
- Ökad samverkan inom arkitektur- och designområdet och med bild- och konstområdet bör ske och skulle sannolikt leda till synergieffekter och berika båda områdena.

Form och design

Målbild – önskat framtidsläge: Gotland är en kreativ plats som ger goda förutsättningar för olika former av designföretag att utvecklas i samverkan med industri och hantverk och med hela världen som marknad.

4.4.3 Nuläge och utvecklingsområden – form och design

Gotland har redan i dag en attraktionskraft på såväl en formintresserad allmänhet som professionella aktörer inom designområdet. Sammanfattningsvis kan sägas att de olika initiativ som tagits på designområdet på Gotland de senaste tio åren, har strandat på avsaknaden av en eller flera aktörer med resurser för långsiktig drift. Regionalföreningen Svensk Form

Gotland har arbetat för att engagera design och formföretag på Gotland i att lyfta designfrågorna.

Design som arbetsprocess är starkt sammankopplad med produktutveckling för varor och tjänster. De vanligaste designområdena är produktdesign, grafisk design, tjänstedesign och destinationsdesign. Gotland har ett fåtal starka varumärken inom form och design med internationell genomslagskraft vad gäller konst- och konsthantverksprodukter, men är inte lika framträdande vad gäller industriell design.

Gotland är bas för flera företag som arbetar med småskalig design. Några har egen tillverkning, men de flesta arbetar mot underleverantörer i form av småskalig produktion av varor och tjänster, ibland med hela världen som marknad. Trots att Gotland under de senaste decennierna sett de större industrierna fasas ut mot en växande besöksnäring finns det fortfarande ganska många mindre hantverksföretag som arbetar på varierande teknisk nivå, ofta relaterade till byggsektorn.

En basinfrastruktur för utveckling av Gotland som designregion, till exempel i form av det design och konstruktionsprogram som bedrevs från 2001-2012 vid Högskolan på Gotland, skulle behövas. Ett sådant program med entreprenörskap som profil skulle kunna utgöra en bas för olika utvecklingsfrågor och möta utmaningen att koppla samman det befintliga näringslivet med designområdet. Med framtida forskningsanknytning skulle Gotland kunna skapa en ytterligare dragningskraft på designsektorn genom att bygga såväl kompetens som nätverk inom designområdet. Att skapa strukturer som förbättrar symbiosen mellan gotländskt industrihantverk, innovatörer, designers och entreprenörer, är ett utvecklingsområde för Gotland. Behov finns vidare av att utveckla en designplan för Gotland i samverkan med berörda organisationer, designföretag och utbildningsanordnare.

4.4.4 Strategi – form och design

- En designplan för Gotland bör utarbetas i samverkan med berörda organisationer, designföretag och utbildningsanordnare. Tänkbara strategier i en sådan plan kan vara att inrätta en verksamhet för produktutveckling, att etablera utbildningar inom designområdet och att lyfta bilden av design.
- Ett Formlab med avancerad utrustning för produktutveckling samt kompetensstöd skulle kunna ordnas genom samordning av de resurser som finns i redan existerande verksamheter. En sådan verksamhet skulle också kunna kopplas till verk samma designers och designutbildningar och bli ett regionalt nav i experimenterande inom formområdet. Ett Formlab skulle också kunna utgöra en resurs för gotländska verksamheter med barn och unga i fokus.
- Gotland behöver en designutbildning på högre nivå och bör verka för att ett design- och konstruktionsprogram åter etableras på ön.
- Bilden av design på Gotland och området form och design skulle behöva lyftas. Exempelvis genom återkommande utställningar, föredrag eller seminarier där designprocessen som metod kan presenteras och goda exempel belysas.

Slöjd och form

Regionalt främjande av hemslöjd inom kultursamverkansmodellen genomförs av slöjd- och formkonsulenterna med Gotlands museum som huvudman. Konsulenterna har förut kallats hemslöjds konsulenter. Med bakgrund mot Gotlands särart inom konsthantverk och småskalig design har huvudmannen valt att göra ett titelbyte för konsulenterna till slöjd- och formkonsulenter som genomförs från 2017. Konsulenternas ansvarsområde är, liksom förut, både slöjd, konsthantverk och småskalig design.

Målbild – önskat framtidsläge: Slöjd och form förenar kultur och näring och är en del av alla människors vardag. Professionella utövare i gränlandet mellan slöjd, konsthantverk och småskalig design bidrar till tillväxt inom både produktion och besöksnäring. Slöjd är ett levande kulturarv som speglar den mångfald som finns på Gotland.

4.4.5 Nuläge och utvecklingsområden – slöjd och form

Gotlands läns hemslöjdsförening har fram till 2015 varit huvudman för det regionala området främjande av hemslöjd och hemslöjds konsulenter. Därefter skedde bytet av huvudmannaskap till Gotlands museum. Flytten till Gotlands museum har inneburit en större arbetsplats med fler möjligheter till utåtriktad verksamhet samt fler kollegor inom konst och kulturområdet vilket skapat synergieffekter.

I slöjd- och formkonsulenternas främjandeuppdrag ingår att arbeta med näringsutveckling av samtida konsthantverk och småskalig design samt att dokumentera och tillgängliggöra det immateriella kulturarvet. Främjandeområdets målgrupper är såväl barn som vuxna och både amatörer och professionella utövare.

På Gotland finns många föreningar som berör området slöjd och även föreningar med intresse för historiska hantverk. Därtill finns ett stort antal vävstugor, stickcaféer och andra handarbetsgrupper som ofta organiseras via studieförbunden. Konsulenterna samverkar med ett flertal föreningar och nätverk.

Konsthantverk och design har stor betydelse för varumärket och är viktiga för Gotland som besöksmål. Slöjd- och formkonsulenterna samverkar med ett hundratal gotländska företagare inom kulturella och kreativa näringar. Utmaningar inom detta område är att stärka kompetensutveckling bland annat inom marknadsföring samt att främja utställningsmöjligheter. Eftersom utställningar också fungerar som en plattform för andra aktiviteter som workshops och föreläsningar är de en viktig arbetsmetod för att synliggöra slöjd, konsthantverk och småskalig design och göra dessa tillgängliga för allmänheten.

Universitet, gymnasium, folkhögskola, konstskola och lärlingsutbildningar är nödvändiga för utveckling inom slöjd- och formkonsulenternas främjandeområde. Utbildning inom design och konstruktion på universitetnivå är särskilt viktiga eftersom denna inriktning också är en faktor för tillväxt.

Barn och unga är en prioriterad målgrupp. Slöjd- och formkonsulenterna samverkar med ungdomsgårdarna och med föreningen Stavgård och dess lägerskola, där flera hundra barn får en slöjdupplevelse varje år.

Inom det pedagogiska arbetet finns behov av ett närmare samarbete mellan konsulenter och skola, exempelvis i form av kompetensutveckling, fortbildning och inspirationsdagar.

Fler platser där slöjdens amatörer kan ha verkstäder, arbetslokaler och utställningsverksamhet behövs. Likaså behövs fler platser där slöjd och konsthantverk kan visas utanför Visby.

4.4.6 Strategi – slöjd och form

- För att främja området hemslöjd kommer konsulenterna att arbeta mer mobilt och att utveckla samarbeten med mötesplatser utanför Visby, framförallt på bibliotek och landsbygdsmuseer, där vandringsutställningar och andra utåtriktade aktiviteter kan genomföras med viss kontinuitet.
- Att skapa en dialog mellan besöksnäringens större aktörer och konsthantverkarna för att stärka konsthantverkets roll i varmärket Gotland.
- Att värna utbildning och stärka den pedagogik som är väsentlig för områdets utveckling, liksom att verka för ökade utbildningsmöjligheter inom design och hantverk.
- Att skapa former för långsiktig samverkan med skolor, exempelvis genom att utveckla tydligare nätverk och att erbjuda kompetensutveckling.
- Att öka intresset för form och design hos unga genom innovativa inslag på utställningar samt designriktade evenemang.
- Att arrangera fler nationella och internationella utbyten samt att arbeta med projekt där slöjd och hantverk används för ökad integration är strategier för konsulenternas fortsatta arbete.
- Fler strategier för att sprida kunskap och nå nya yngre målgrupper är att satsa mer på filmdokumentation av hantverkstekniker som kan tillgängliggöras på nätet, liksom att överlag skapa informationsmaterial om slöjd och konsthantverk för olika typer av social media.

4.5 Bibliotek och läsfrämjande, litteratur

Regional biblioteksverksamhet inom kultursamverkansmodellen handhas av Gotlands Länsbibliotek, som från och med 2015 också ansvarar för området litteratur och läsfrämjande. Folkbiblioteksverksamheten ingår inte i kultursamverkansmodellen men dess utvecklingsområden och strategier beskrivs.

Bibliotek och läsfrämjande

Målbild – önskat framtidsläge: Biblioteken på Gotland är angelägna och tillgängliga för alla. De bidrar till samhällets utveckling genom att främja fri informationstillgång, åsiktsbildning och yttrandefrihet. Biblioteken är viktiga kulturella och demokratiska mötesplatser som främjar läsning, dialog, delaktighet och mångfald.

4.5.1 Nuläge och utvecklingsområden – bibliotek och läsfrämjande

Folkbiblioteken på Gotland utgörs av Almedalsbiblioteket som är huvudbibliotek, tio distriktsbibliotek spridda över ön samt en bokbuss. Huvudbiblioteket är ett integrerat folk- och universitetsbibliotek knutet till Uppsala universitet campus Gotland. Här finns även ett integrerat folk- och skolbibliotek, ett medicinskt fackbibliotek och patientbibliotek. Länsbiblioteket är en regional utvecklingsavdelning som genom omvärldsbevakning, nätverkande och utvecklingsprojekt stärker bibliotekspersonal och chefer bland annat genom kompetenshöjande insatser. Länsbiblioteket ska främja folkbibliotekens samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet. Länsbiblioteket driver även regionens taltidning för personer med läsnedsättning.

Med den nya bibliotekslagen¹² skärptes kraven för biblioteken att verka för det demokratiska samhällets utveckling och tillgänglighet för alla. Biblioteken ska ägna särskild uppmärksamhet åt barn och unga, personer med funktionsnedsättning, nationella minoriteter samt personer med annat modersmål än svenska. Flyktningmottagandet ökar på Gotland vilket ställer nya krav på biblioteken att göra verksamheten angelägen även för denna grupp. Bibliotekens utbud och tjänster ska präglas av mångfald, delaktighet och inkludering. För att biblioteken ska kunna vara angelägna och tillgängliga för alla krävs ett målmedvetet arbete att kommunicera det man redan gör på nya sätt till nya användare. Behov finns av att gå utanför biblioteksrummen och möta människor där de befinner sig, men också att kartlägga användarnas behov för att utforma miljöer, digitala rum och tjänster som tilltalar olika befolkningsgrupper.

Genom bibliotekslagen och de nationella målen för läsfrämjande definieras bibliotekens uppdrag. Läsförmåga är en förutsättning för att kunna vara en aktiv samhällsmedborgare. Eftersom läsförståelsen och läsförmågan sjunker, framför allt bland unga, är arbetet med att stärka läsandet hos barn, unga och vuxna viktigt och det behövs stödjande åtgärder som förbättrar förmågan och ökar lusten att läsa. Folkbiblioteken ska arbeta för ökad läsförståelse och språkutveckling där barn och unga är en prioriterad målgrupp. Länsbiblioteket bidrar med kompetensutveckling på området. Ett utvecklingsområde är att, tillsammans med andra förvaltningar, utforma metoder gentemot familjer med yngre barn för att främja

¹² Utdrag ur: Bibliotekslag (2013:801) Svensk författningssamling 2013:801.

Ändamål: **2 §** Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla. Prioriterade grupper: **4 §** Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information. **5 §** Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska, bland annat genom att erbjuda litteratur på 1. de nationella minoritetsspråken, 2. andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och 3. lättläst svenska. Regional biblioteksverksamhet: **11 §** Varje landsting och de kommuner som inte ingår i ett landsting ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.

högläsning men också bredda det läsfrämjande stödet gentemot personer med annat modersmål samt personer med dyslexi och andra funktionsnedsättningar.

Trots att Sverige toppar listan över högst andel internetanvändare i EU finns det flera grupper som befinner sig i digitalt utanförskap. I ett samhälle där allt fler offentliga och privata tjänster digitaliseras blir det ett demokratiproblem. Bibliotekens uppgift, enligt bibliotekslagen §7¹³, är bland annat att följa den tekniska utvecklingen och öka sin kunskap om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet. Biblioteken ska skapa förutsättningar för att öka den digitala delaktigheten och verka för ökad medie- och informationskunnighet (MIK) hos allmänheten. Biblioteken kan också utveckla kreativa metoder för att uppmuntra till innovativt digitalt och tekniskt skapande. Då kan barn och unga lära sig hur tekniken påverkar samhället och hur de själva kan påverka tekniken.

4.5.2 Strategi - bibliotek och läsfrämjande

- Länsbiblioteket ska stödja biblioteken i arbetet med att ta fram en gemensam kommunikationsplan. Biblioteken ska skapa popup-verksamheter för olika ändamål och platser. Biblioteken ska, med stöd av länsbiblioteket, genomföra enkäter, fokusgruppsundersökningar och projektansökningar för att främja verksamhetsutveckling. Biblioteken ska, med stöd av länsbiblioteket, fortlöpande se över sin verksamhet så att den i alla led främjar mångfald, delaktighet och inkludering.
- Länsbiblioteket ska, tillsammans med skolan och andra aktörer, ta fram en regional läsfrämjandeplan vars innehåll ska börja genomföras under perioden. Länsbiblioteket och folkbiblioteken ska, tillsammans med andra förvaltningar, utarbeta metoder för att öka de vuxnas högläsning för barn. Länsbiblioteket och biblioteken ska i samarbete med andra aktörer stärka och stödja bibliotekens läsfrämjande arbete gentemot barn och unga, personer med annat modersmål än svenska, personer med dyslexi och andra funktionsnedsättningar.
- Länsbiblioteket och biblioteken ska kompetensutveckla bibliotekspersonalen så att biblioteken kan arbeta med att öka allmänhetens digitala delaktighet och media- och informationskunnighet, till exempel genom e-serviceverkstäder och kreativa lab. Länsbiblioteket möjliggör detta genom kompetensutvecklingstillfällen och samordningsinsatser i nära samarbete med andra aktörer, till exempel skolan.

Litteratur

Målbild – önskat framtidsläge: Litteraturen som konstform är en vitaliserande kraft och har en stark ställning på Gotland med flera nätverk, plattformar och arenor. Alla tar aktiv del av litterära texter och berättelser i olika former och barn och unga inspireras till eget litterärt skapande.

4.5.3 Nuläge och utvecklingsområde - litteratur

Litteratur är en egen konstform, den är språk- och kulturbärande och bildar förutsättningar för demokrati och yttrandefrihet. Det litterära fältet innefattar många aktörer på Gotland, professionella utövare, amatörer, förmedlare och mottagare. Bibliotek, studieförbund, litterära sällskap, bokhandlare och antikvariat förmedlar litteratur och främjar läsandet. Den professionella litteraturens utveckling gynnas av tillgången till Östersjöns författar- översät-

¹³ 7 § Folkbiblioteken ska särskilt främja läsning och tillgång till litteratur. Folkbiblioteken ska verka för att öka kunskapen om hur informationsteknik kan användas för kunskapsinhämtning, lärande och delaktighet i kulturlivet.

tarcentrum (ÖFÖC), ett internationellt centrum för professionella författare och översättare, där en väsentlig del av Östersjöområdets litteratur skrivs och översätts.

Litteraturområdet ingår sedan 2015 i kultursamverkansmodellen och ligger under länsbibliotekets ansvar i samverkan med andra, till exempel folkbiblioteken. Länsbiblioteket fördelar tryckningsstöd till litteratur vars innehåll har tydlig anknytning till Gotland. Sedan flera år anordnar Almedalsbiblioteket, i samarbete med länsbiblioteket, Gotlands bokmässan tillsammans med författare, bokförlag, bokhandlare och litterära sällskap på Gotland. Sveriges författarförbund har ett regionombud på ön. På Gotland finns gott om aktörer, men det saknas strukturerade samarbetsformer och en regional strategi för professionella litterära aktörer.

För att stärka litteraturens ställning och utveckla en långsiktig strategisk plan för området behövs en kartläggning av aktörerna och deras behov samt litteraturens villkor på Gotland.

Aktörerna inom fältet behöver strukturerade samarbetsformer. Här kan Region Gotland skapa arenor, dialogmöten och nätverk för att öka samverkan mellan aktörerna, skapa nya samarbeten, identifiera utvecklingsmöjligheter och öka synligheten för litteraturen i regionen. Även det internationella litteraturutbytet behöver främjas.

Den gotländska litteraturen och dess upphovspersoner behöver synliggöras i högre grad för allmänheten och kontakten mellan författare och publik stärkas, genom författarsamtal, uppläsningar och workshops, exempelvis på bibliotek och i skolor.

Barn och unga behöver inspireras till eget berättande och skrivande. Att själv bidra och prova på konstformen ökar delaktigheten och förmågan att själv kunna ta del av litteratur.

4.5.4 Strategi - litteratur

- En kartläggning av aktörerna och deras behov samt en inventering av litteraturens villkor görs. Utifrån detta utformas en långsiktig strategi som synliggör det som görs samt pekar ut den framtida utvecklingen för litteraturområdet.
- Att skapa plattformar för möten mellan aktörer inom det litterära fältet.
- Att engagera regionens författare i olika sammanhang, i exempelvis skriv- och läsfrämjande aktiviteter på folkbibliotek och skolor, liksom att ytterligare utveckla biblioteken som arenor för gotländska författare.
- Att utveckla och erbjuda möjligheter för barn och ungas eget skrivande på exempelvis bibliotek och skolor.
- Det internationella litteraturutbytet och den gotländska professionella litteraturen främjas genom ökat samarbete mellan ÖFÖC, biblioteken och de professionella litterära aktörerna på Gotland.

4.6 Film- och foto

Regional filmverksamhet inom kultursamverkansmodellen ansvarar Film på Gotland för. Övriga här nämnda aktörer ligger utanför kultursamverkansmodellen.

Film

Målbild – önskat framtidsläge: Gotland är en av Östersjöns mest attraktiva filmregioner inom såväl filmkulturell- och filmpedagogisk verksamhet som kommersiell filmproduktion. Filmverksamheten på Gotland ska ge avtryck i hela landet och även nå utanför landets gränser.

4.6.1 Nuläge och utvecklingsområden - film

Filmen på Gotland är rik både till omfång och på innehåll. Här finns filmhistoria med ett hundratal filmer som är inspelade på Gotland, en filmfond, ett regionalt resurscentrum, en filmstudio på 3000 kvadratmeter, två filmutbildningar på folkhögskolenivå och ett filmpedagogiskt arbete som sträcker sig från förskola till gymnasium. Här finns också elva aktiva biografier, fyra filmstudioföreningar inklusive Sveriges enda ungfilmstudio, ett Bergmancenter, som bland annat arrangerar Bergmanveckan, och ett exklusivt residensboende i Bergmangårdarna på Fårö, Ingmar Bergmans före detta hem och arbetsplats. Region Gotland äger även Gotlands filmfond som utvecklar och investerar i långfilm och tv-serier. Ett utvecklingsområde för filmfonden är att tillsammans stimulera till ökad kommersiell filmproduktion på Gotland.

Idag kan film och rörlig bild konsumeras och produceras individuellt dagligen i ett flertal olika fönster närsomhelst på dygnet. Rörlig bild är ett språk och biografen är ett rum bland många där filmer visas idag. På Gotland står vi inför samma utmaningar som i resten av landet, det vill säga hur man bättre kan nå och engagera barn och unga med ett kvalitativt utbud av filmer och aktiviteter inom eget skapande. Andra utmaningar är hur man ska kunna erbjuda attraktionsvärden och ett bra klimat för talanger och professionella så att de vill vara verksamma i regionen, samt hur biograferna ska kunna locka ny publik.

Utveckling av samarbetet på norra Gotland är fortfarande prioriterat. Ett exempel är den verksamhet som bedrivs i projektform i Kustateljén i Fårösund år 2014-2017. I detta samverkar Film på Gotland, Folkhögskolan i Fårösund, Gotlands Filmfond och ungdomsgården i syfte att utveckla filmen och samhället på norra Gotland och skapa synergieffekter på många nivåer. Utvecklingsarbete pågår för att hitta en långsiktig organisatorisk form för en sammanhållen framtida filmverksamhet.

Gotlands Filmfonds uppdrag är att stimulera filmproduktioner på Gotland och i filmstudio i Fårösund samt skapa underlag för film- och bokrelaterad turism.

Tack vare ett aktivt arbete och stöd från Svenska Filminstitutet, Region Gotland, Leader Gotland och eldsjälarna kring öns biografier är samtliga av Gotlands biografier nu försedda med digital teknik. Även Folkets bio Visby har en renoverad salong och ny teknik. Svenska Bio-ägda Biostaden Borgen driver även fyra digitala salonger i Visbys innerstad. Tillgången på film på biograf är mycket god på Gotland.

Det filmpedagogiska arbetet gentemot skolan ingår i kulturskolans verksamhet som från och med 2017 har nya lokaler, vilket förmodas innebära bättre anpassade lokaler som blir en kulturmötesplats för barn och unga närmare skolans värld. Från och med 2014 gick Region Gotland in med ett stöd till Stiftelsen Bergmancenter som förbättrade möjligheterna för centret att bedriva professionell verksamhet. Ytterligare ett utvecklingsområde är mångfalds- och genusperspektiv på filmproduktionssidan. Det är även en utmaning att öka den kommersiella filmproduktionen på ön.

4.6.2 Strategi - film

- För att stärka varumärket Gotland och för att skapa arbetstillfällen ska Gotland bör bli mer attraktivt för kommersiell filmproduktion, såväl nationellt som internationellt.
- I enlighet med förslaget om den nya framtida filmpolitikens inriktning ska de övergripande ledorden för arbetet med filmens utveckling på Gotland vara kvalitet, förnyelse, tillgänglighet och jämställdhet. Genom dialog, samverkan och öppenhet ska resultat nås, bland annat att skapa ökade möjligheter för grupper och kulturer att mötas och interagera.
- Filmaktörerna på norra Gotland, Kustateljéns aktörer och Bergmanaktörerna på Fårö med flera, bör fortsätta utveckla samarbeten, aktiviteter och kontaktytor med syfte att initiera och etablera ny filmverksamhet där lokala aktörer, deltagare, företagare engageras.
- Filmpedagogisk verksamhet ska öka ungas entreprenörskap och eget skapande med film i samarbete med bland annat ungdomsgårdar, skolor och biografier. Filmpedagogisk verksamhet ska fortsatt vara ett verktyg för läsfrämjande i samverkan med skolan.
- Ökad tillgänglighet till gotländsk film med fokus på unga 15-22 år, ett breddat utbud på öns biografier och nya kontaktytor mellan filmens aktörer och turistnäringen är ytterligare strategier.

Foto

Fotoområdet ligger utanför kultursamverkansmodellen och de aktörer som finns är endera professionella inom kulturella och kreativa näringar eller amatörer verksamma i föreningar.

Bildens betydelse i samhället och för kommunikation människor emellan får allt större betydelse. Förmågan att tolka bilder är en färdighet som krävs för att på sikt kunna ta aktiv del i den demokratiska processen.

På Gotland finns ett antal fotoföreningar och ett trettiotal frilansande fotografer med olika inriktning, varav flera har sin verksamhet även utanför Gotland. En utbildning finns på folkhögskolenivå. Ett antal utställningsmöjligheter finns bland föreningsägda lokaler och privata gallerier.

4.7 Konst- och kulturfrämjande verksamhet

Den konst- och kulturfrämjande verksamheten sker i regional regi då den är ett område som omfattas av kultursamverkansmodellen. Den avser till största delen kulturkonsulenterna. Aktörer är även kulturinstitutionerna, framför allt Gotlands museum som både ansvarar för Gotlands Konstmuseum och har huvudmannaskap för fyra konsulenter.

Konsulenterna stödjer och stimulerar samverkan mellan enskilda professionella kulturskapare, kulturinstitutioner, föreningslivet, Uppsala universitet campus Gotland, skolorna och näringslivet. De har barns och ungas delaktighet och deltagande i fokus. Konsulenterna främjar även olika samverkansformer genom sin medverkan i nationella och internationella nätverk.

4.7.1 Nuläge och utvecklingsområden – konst- och kulturfrämjande verksamhet

Kulturkonsulentverksamhet på Gotland finns inom film, slöjd och form, konst, kulturarv, samt inom scenkonst (dans, musik, teater). Konsulenterna, tillsammans med sakkunniga inom områdena barnkultur, ungdomskultur samt bibliotek, läsfrämjande och litteratur, bildar ett nätverk för samordnad kulturutveckling genom det regionala forumet för kulturutveckling (RFKU).

Kulturkonsulenter har funnits på Gotland sedan slutet av 1960-talet då en hemslöjdskonsulent inom hårdslöjd tillsattes. I och med kulturplanen 2014-2016 formaliserades arbetssätt och en tydligare målsättning för konsulenterna infördes.

Konsulenternas uppdrag definieras i fem punkter.

- Att öka alla människors möjligheter att möta olika kulturyttringar.
- Att bidra till att barn och unga, liksom andra prioriterade målgrupper, får möjlighet att möta den professionella kulturens olika uttrycksformer hos såväl institutioner som fria utövare.
- Att ha ett helhetsperspektiv inom respektive område med överblick och detaljkännedom – lokalt, regionalt, nationellt och internationellt.
- Att vara en aktiv resurs för alla utövare inom området, exempelvis genom att verka via olika nätverk, ge stöd i frågor om extern finansiering och projektansökningar samt initiera kompetensutveckling.
- Att arbeta både strategiskt och operativt, utefter främjandeområdets specifika förutsättningar.

Ett antal olika utvecklingsområden är identifierade inom främjandeområdena scenkonst (dans, teater, musik), konst, kulturarv, film och slöjd och form. Bland annat skulle konsulenterna vid behov kunna samordna sig mer och skapa gemensamma strategier och insatser, dock utan att tappa sin särart och sitt individuella utvecklingsarbete inom respektive område. Konsulenterna har ett uppdrag att främja barn och unga, varför pedagogik är en viktig del. Det finns ett behov av att utveckla förvaltningsöverskridande samarbeten i syfte att uppnå högre effektivitet och långsiktig hållbarhet framför allt vad gäller arbetet med barn och unga. Behov finns också av att stärka folkbildningen, samt att verka för att konstnärliga och kulturella utbildningar behålls och utvecklas. Det finns även behov av en större samverkan mellan institutionerna, de fria professionella kulturskaparna och amatörkulturen med syfte att fånga upp tendenser och utvecklingsområden. Behov finns också av att stärka det fria kulturlivet och förbättra deras villkor. Då flertalet av fria professionella kulturskap-

are är verksamma inom kulturella och kreativa näringar finns behov av att på adekvata sätt stödja näringen. Ett annat utvecklingsbehov är att över lag verka för större tillgänglighet, delaktighet och mångfald inom respektive område.

4.7.2 Strategi – konst- och kulturfrämjande verksamhet

- För att uppnå högre effektivitet och långsiktighet i arbete med olika målgrupper bör större och mer medvetna samarbetsformer mellan konsulenterna utarbetas.
- För att effektivt nå olika målgrupper med konst och kultur i bildningssyfte, där barn och unga utgör en prioriterad målgrupp, skapas en god kontakt med skolan, ideella kulturföreningar, kulturinstitutioner och fria professionella kulturskapare. En långsiktig och kvalitativ samverkan med skolan är till stor del beroende av ett förvaltningsöverskridande samarbete där konsulenternas medverkan vid framtagandet av en kulturgaranti spelar en viktig roll.
- Folkbildning är en central del i målen för kulturpolitiken. Genom strategisk samverkan med föreningsliv, studieförbund, organisationer och de utbildningar på Gotland som tangerar de olika främjandeområdena, bidrar konsulenterna till en utveckling som gagnar ett reflekterande förhållningssätt i olika samhällsfrågor.
- Konstnärliga utbildningar är strategiskt viktiga för att behålla och vidareutveckla konstnärlig och hantverksmässig kompetens och för att främja företagande inom kulturella och kreativa näringar. Konsulenternas strategi innebär också att främja utbildningsinfrastrukturer inom respektive område.
- Genom att årligen arrangera och bjuda in till nätverksmöten för respektive område, bidrar konsulenterna till att skapa en plattform som uppmuntrar till större samverkan mellan institutionerna, fria professionella kulturskapare och amatörkulturen, där nya projektidéer och samarbeten kan födas och områdets utvecklingsbehov fångas upp.
- Genom att arbeta för infrastrukturer som främjar talangutveckling, kompetenshöjning och professionalism stödjer konsulenterna det fria kulturlivet. Kompetens- och kvalitetshöjande åtgärder är exempelvis att verka för att fria professionella kulturskapare erhåller ersättning enligt branschmässiga avtal, liksom för att det ska finnas ändamålsenliga plattformar och lokaler för möten och nätverk.
- Konsulenterna arbetar också för att det ska finnas fortbildningsmöjligheter, samt söker vägar för gemensam marknadsföring för gotländska tjänster och produkter, vilket gynnar fria kulturskapare både inom och utom kulturella och kreativa näringar.
- Kulturen ska representera hela samhället, motverka utanförskap och vara tillgänglig och angelägen för alla. Arbetet för en större tillgänglighet, delaktighet och mångfald är brett. En grundläggande strategi är att kartlägga olika gruppers behov för att kunna utforma miljöer och aktiviteter som tilltalar fler, så att den mångfald som finns bland befolkningen synliggörs.
- Konsulenterna medverkar vid urvals- och planeringsprocesser för att bistå med rådgivning. Det handlar också om att anpassa egna arrangemang för fysisk tillgänglighet samt om att modifiera sin kommunikation och sitt sätt att arbeta för att nå

nya användare. Strategin är att gå utanför de vanliga arenorna, exempelvis genom att arbeta mer mobilt och genom att överlag stärka den digitala tillgängligheten.

- Att verka för integrationsarbete inom kulturens område, genom att göra kulturen mer tillgänglig och nå fler av de som idag inte nås.

4.8 Spelutveckling

Spelutvecklingsområdet är framförallt kopplat till Uppsala universitet campus Gotland som bedriver utbildning på masternivå. Området är också en del av kulturella och kreativa näringar.

Målbild – önskat framtidsläge: Nyttänkande, kreativitet, kunskap och innovation präglar spelutvecklingsområdet som står sig väl konkurrensmässigt i internationell jämförelse. Satsningar på professionalitet, jämställdhet, internationalisering, innovation och forskning i utbildningen har gjort att området genererar många framgångsrika företag inom kulturella och kreativa näringar.

4.8.1 Nuläge och utvecklingsråden - spelutveckling

Verksamhet inom det område som idag benämns speldesign startade 2001 vid dåvarande Högskolan på Gotland och utbildningen är därmed den äldsta inom området i landet. Tonvikten blev så småningom forskning och konstnärligt utvecklingsarbete.

Ett kontinuerligt utvecklingsarbete ledde fram till en omdaning av utbildningen som resulterade i att man 2016 startade ytterligare två kandidatprogram: Speldesign och projektledning samt Speldesign. Utbildningarna vänder sig till både svenska och utländska sökande och är Uppsala universitets första kandidatprogram som ges på engelska.

Idag finns etablerade samarbeten med lärosäten i Estland, Finland, Frankrike och Japan. Institutionen ingår dessutom i HEVGA, Higher Education Video Game Alliance, en sammanslutning av i huvudsak nordamerikanska lärosäten med utbildning och forskning inom speldesignområdet.

Kännetecknande för utbildningen har alltid varit kombinationen av konst, teknik och humaniora. Det är allmänt omvittnat att utbildningen håller en mycket god kvalitet sett såväl ur ett nationellt som ur ett internationellt perspektiv när det gäller de produktioner som studenterna åstadkommer. Studentteam från Gotland har under de senaste tre åren varje år vunnit flera av klasserna i Swedish Game Awards och vid tre tillfällen också nominerats till internationella utmärkelser. Idag är en av verksamheternas största styrkor de mycket goda kontakterna i spelbranschen.

Spelutveckling är ett av de mest utvecklingsintensiva områdena inom den kreativa sektorn. Spelutveckling är relevant som underhållning, men har de senaste åren även kommit att ha allt större betydelse som pedagogiska verktyg inom utbildning, som verktyg för analys och simulering för forskare, samt för träning, turism och forskning. Sedan 2006 ligger branschens årliga tillväxttakt på 39 procent.

Tack vare digitaliseringen blir allt fler spelförsäljningskanaler lättillgängliga. Den kostnadseffektiva distributionen gör att spelprodukter säljer med stor geografisk och åldersmässig spridning. En utmaning är att, eftersom en global marknad redan från lanseringen av en ny produkt är "hemmamarknad" för spelen, krävs allt större kunskaper i engelska och även bättre kunskaper om omvärlden.

Utmaningar finns även inom utvecklandet av varumärken och affärsmodeller för nyutexaminerade studenter som startar företag. Ett tydligt behov av företagsinkubatorer syns, då nystartade företag behöver stöd i affärsutveckling och för att skapa lönsamhet.

4.8.2 Strategi - spelutveckling

- Kandidatprogrammet som inkluderar projektledning är tänkt att i framtiden underlätta behovet av finansiell kontroll för att stimulera bildandet av nya företag och skapa bättre förutsättningar för framgångsrikt företagande.
- Ur ett jämställdhetsperspektiv skulle större satsningar på flickor i åldrarna 8-16 år skapa en bättre grund för fler kvinnor inom spelutbildningar. En styrka är det intresse som finns för spelutbildningar, vilket kan härledas till de framgångar man kan se inom branschen. Speldesign uppfattas av ungdomar som ett kreativt och spännande område då det omfattar både konst och teknik.
- I Skolverkets nationella strategi för skolans digitalisering som gäller förskola, förskoleklass, fritidshem och den obligatoriska skolan, finns förslag till insatser som syftar till att alla elever och personal ska utveckla en digital kompetens som de behöver. Dessutom ska tillgången till digitala verktyg vara likvärdig och digitaliseringen ska bidra till att resultaten förbättras och verksamheten effektiviseras. Strategin anger de förutsättningar och insatser som krävs för detta.
- Uppsala universitets satsningar på att profilera utbildning och forskning inom spel-design skulle kunna synkroniseras med regionens framtida satsningar på inkubatorer eller acceleratorer med gemensamt mål att främja företagande inom spelutveckling.
- Satsningar på små företag inom spelbranschen i syfte att skapa en miljö på Gotland där forskning, utbildning och företagande samspelar, skulle skapa ett gemensamt digitalt fönster mot omvärlden.

5. Horisontella perspektiv

Då kulturen genomsyrar hela samhället är det mycket viktigt att kulturen samverkar med andra politikområden och sektorer.

5.1 Hälsa

Sambandet mellan kultur och hälsa har under senare år undersökts och vidimerats på många olika områden. Forskare har kunnat påvisa förbättrade studieresultat och ökad hjärnaktivitet hos människor som lyssnar på en viss sorts musik eller som spelar ett instrument och musicerande har också visat sig sänka kroppens stresshormoner. Hjärnan behöver träning och en bra motionsform är kulturaktiviteter av olika slag som kan främja kreativitet och nytänkande. Senare års hjärnforskning visar också att kulturaktiviteter som kör-sång och dans har en positiv effekt på hälsan.

5.2 Jämställdhet

Inom Region Gotland är jämställdhetsintegrering den huvudsakliga strategin för att uppnå det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt och möjlighet att påverka samhället och sitt eget liv. Bemötande och möjligheter att utvecklas ska vara likvärdiga oberoende av kön. Det innebär att ett jämställdhetsperspektiv ingår i allt beslutsfattande, planering och utförande av regionens verksamhet. I arbetet ingår att utbilda förtroendevalda politiker och medarbetare, att utveckla verktyg för jämställda förutsättningar i samråd och dialoger samt att handleda och stödja förvaltningar och enheter som aktivt arbetar med att jämställdhetsintegrera sin verksamhet.

Länsstyrelsen Gotland har tagit fram regional statistik på jämställdhetsområdet. I användarguiden till *Kön spelar roll* som kom 2015 står att läsa att könsfördelningen har förbättrats bland chefer i näringslivet, men skillnaden mellan kvinnors och mäns löner är fortsatt stora och har dessutom ökat mellan 2007 och 2013. Kvinnors ohälsotal på Gotland är högre än mäns och högre än riksgenomsnittet för både kvinnor och män. Andelen kvinnor med eftergymnasial utbildning på ön är högre än andelen män med motsvarande utbildningsnivå.

Kulturplanens mål om att verksamheter som stöds av Region Gotland ska beakta ett mångfaldsperspektiv rör aspekten genus och arbetet sker med hjälp av CEMR-deklarationen. Region Gotland ska uppmana bidragsmottagande organisationer att anordna och medverka i utbildningar i jämställdhet, eftersträva en jämn fördelning av kulturstöd, samt ska årligen erbjuda bidragsmottagare utbildningstillfällen i jämställdhetsarbete.

Inom kultursamverkansmodellen är könsfördelningen relativt jämn, bortsett från musikområdet.

5.3 HBTQ

Region Gotland har ett ansvar för att respektera, skydda, uppfylla och främja de mänskliga rättigheterna. Arbetet med frågan om HBTQ-personers (homo- och bisexuella, transpersoner och queer) rättigheter sker bland annat genom att fortbilda medarbetare i dessa frågor. Regionen har i samverkan med Länsstyrelsen i Gotlands län gjort en mindre kartläggning under 2014, om levnadsvillkoren för HBTQ-personer boende på Gotland, vilken visar att många verksamheter har kommit en bit på väg, men att det fortfarande finns en del kvar att förbättra bland annat vad gäller bemötande och likvärdiga villkor. Sammanfattningsvis fastslås i rapporten att behov finns av synliggöranden av mångfald och brytande av normer vad gäller sexualitet och könstillhörighet behövs överlag, att behovet av kompetenshöjning är

stort, att skolan behöver bli bättre på att hantera frågor och situationer kopplade till kön och sexualitet samt att mötesplatser under enkla sociala former är viktiga. Under 2015 och 2016 genomfördes en rad fortbildningstillfällen på högstadieskolor för personalen med syfte att de ska bli tryggare i sitt bemötande. Kultur- och fritidsförvaltningen stödjer kontinuerligt projekt med HBTQ-initiativ. Kulturplanens mål om mångfaldsperspektiv rör aspekterna könsidentitet och könsuttryck samt sexuell läggning så tillvida att dessa ska särskilt beaktas vid stödgivning till verksamheter.

5.4 Barn och unga

Barn

Barns och ungas rätt till kultur är prioriterat i kulturpolitiken. Region Gotland fortsätter att satsa på Skapande skola genom årlig ansökan hos Kulturrådet. Medlen berör elever i årskurs F-9 inklusive grundsärskola. Skapande skola stärker samverkan mellan skolan och det professionella kulturlivet. Målet är att eleverna ska få tillgång till kulturens alla uttrycksformer och att deras möjligheter till eget skapande ökar.

Genom att årligen erbjuda ett brett utbud av gästande aktörer i skolan stimuleras de estetiska läroprocesserna och elevernas delaktighet. Regionen fortsätter att utveckla arbetssättet med olika konstarter som redskap i skolarbetet. Intresset har gradvis ökat både från kulturaktörerna och från skolorna. Professionella kulturaktörer kan årligen lämna förslag på kulturinsats till Skapande skola.

Skapande skola på Gotland är framgångsrikt och har lyfts nationellt som ett bra exempel. Skolans samverkan med kulturutövare på Gotland samordnas och metodutvecklas efterhand.

Ungdomar och unga vuxna

Kulturen är ett viktigt verktyg i arbetet med att uppnå mångfald, integration och jämställdhet. Ett aktivt arbete med barn och unga i dessa frågor skapar ett normkritiskt och långsiktigt socialt hållbart samhälle.

Ett brett spektra av kulturella och estetiska uttrycksmedel och upplevelser bidrar positivt till ungas hälsa och utveckling till självständiga och kritiskt tänkande vuxna. Kulturens främjande plats i barns och ungas vardag, i skolan och på fritiden är därför avgörande. Även det som barn och unga själva definierar som kultur och kulturutövande, som exempelvis nördkulturer och subkulturer, ska lyftas och respekteras.

Region Gotland strävar efter att unga och unga vuxna ska ha tillgång till olika arenor för egna kreativa uttryck där de får uppleva både professionella och unga kulturuttryck. En annan ledstjärna är att det ska finnas goda möjligheter att ta plats i det offentliga rummet och göra sin röst hörd.

Region Gotland prioriterar att utöver de traditionella konstformerna även stödja kulturformer som speglar barns och ungas kulturutövande. Målgruppen ungdomar och unga vuxna är i stort behov av kollektivtrafik för att nå kulturarrangemang.

Gotland saknar ett flexibelt, tillgänglighetsanpassat centrum för unga, fria grupper, ideella kulturaktörer och personer med funktionsnedsättning där de kan skapa och uppleva dans, teater, musik, konst och andra kulturyttringar.

Bättre samverkan mellan kulturinstitutioner, skolor, ungdomsgårdar och studieförbund behövs och kan uppnås genom samverkansgrupper, återkommande gemensamma ar-

rangemang och mål. Detta kan i längden skapa mer verksamhet för både aktörer och målgruppen. En synergieffekt av detta blir att mängden av framtidens kulturbärare fylls på, både i form av utövare och konsumenter.

I prioriteringen barn och unga hamnar allt för ofta gruppen tonåringar och unga vuxna utanför. Målgruppen 13-25 år är en mellanålder. Ett exempel är att professionella musikarrangemang ofta arrangeras i lokaler med serveringstillstånd som har en åldersgräns på 18 eller 20 år, vilket medför att majoriteten av denna grupp inte har tillgång till arrangemangen.

5.5 Bildning och utbildning

Utbildnings- och arbetslivsförvaltningens mål för en likvärdig och tillgänglig kulturverksamhet i förskola och skola bygger på barnkonventionen och finns i de olika skolformernas kurs- och läroplaner. I dessa uttrycks bland annat alla barns rätt till kulturupplevelser, reflektion och eget skapande samt till fler språk och uttryck. Även det demokratiska värdet av kulturaktiviteter, för individen och samhället, framhålls. Estetik och skapande i skolan främjar hela elevens lärande, utveckling och kreativitet.

I den gotländska kulturgarantin betonas två mål, likvärdighet och samordning. Dessa konkretiseras genom att garantin, som är ett basutbud av kulturaktiviteter, kontinuerligt ska nå alla barn på Gotland, samt att det ska ske genom en samordnad väg in i förskola och skola. Aktiviteterna ska inordnas i skolans ordinarie verksamhet och uppdrag och vara ett stöd i skolans arbete. I detta betonas vikten av barns och ungas egen aktivitet, lärarnas inflytande samt erfarenheter från kulturpedagogiskt arbete. För att säkra kvalitet, utveckling och långsiktighet är målsättningen att en utvecklad samverkan mellan skola, kulturskola och kulturaktörer sker. Arbetet med den kommande kulturgarantin utgår från mål i förskolans och skolornas kurs- och läroplaner kombinerat med erfarenheter från kulturpedagogiskt arbete och i dialog med personal inom förskola och skola.

Kulturgarantin ska verka som en bro mellan kulturen och skolan. Den ska i slutändan ge eleven upplevelser, möjlighet till reflektion samt eget skapande. Insatsen sker integrerat i skolans vardagliga arbete. Ambitionen är att erbjuda varje enskild elev professionella kulturaktiviteter varje läsår under hela skolgången. Kulturgarantin är framför allt en viktig likvärdighets- och tillgänglighetsfråga då alla barn på Gotland under skoltid genom garantin får ett basutbud av professionella kulturaktiviteter med upplevelser, reflektion och eget skapande.

Skapande Skola är statliga stimulansmedel från Kulturrådet, som är till för att komplettera redan befintlig verksamhet. Den ger möjlighet att ytterligare förstärka kultur i skolan. För bästa kvalitet och kostnadseffektivitet samordnas insatser för Skapande Skola med kulturgarantin och kan på så sätt ge eleverna ytterligare fördjupning och bredd i kulturupplevelser och eget skapande.

Bildning och kultur hör samman och estetik och skapande i skolan främjar allt lärande, varför samverkan mellan kultur- och utbildningssektorn är grundläggande. Kulturskolan är en viktig samarbetspart och ett Kulturpedagogiskt centrum har en viktig samordnande funktion. Biblioteken har en stor och viktig roll i bildningsarbetet och studieförbundens folkbildningsarbete är mycket omfattande med åtta av landets nio förbund verksamma på ön.

Verksamheter inom Region Gotlands utbildnings- och arbetslivsförvaltning som har utbildning inom kulturområdet är Gotlands folkhögskola, gymnasiets estetutbildningar och kulturskolan. Dessa har ett mycket stort antal deltagare och bär upp viktiga delar av Gotlands kulturliv då man utbildar framtidens kulturaktörer. Gymnasieskolan har ett estetiskt program och Gotlands folkhögskola har kurser inom film, manus, foto, musik, textil och skrivande. På folkhögskolan studerar cirka 350 deltagare de långa kurserna och cirka 700 deltar i sommarkursverksamheten. Kulturskolan, som ger frivillig undervisning i musik, drama och dans för grund- och gymnasieskolans elever, har 1900 elever (2016). Folkuniversitetet driver Tonsättarskolan. På Gotland finns även flera privata dansskolor.

5.6 Tillgänglighet

Med begreppet tillgänglighet avser Region Gotland geografisk och socioekonomisk tillgänglighet samt tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning. Regionen bedriver ett systematiskt tillgänglighetsarbete för att personer med funktionsnedsättning ska säkras rätten att ta del av och vara aktiva i kulturlivet. Ett kontinuerligt arbete med att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning i offentliga miljöer pågår, liksom arbete med att tillgängliggöra information, webb och IT. Region Gotland har fastställt ett system och en struktur byggd på FN:s konvention om mänskliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Alla nämnder i regionen har tagit fram åtgärdsplaner utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. De regionala kulturinstitutionerna har handlingsplaner för tillgänglighet och arbetar kontinuerligt med att förbättra tillgängligheten för att bidra till att de nationella målen för funktionshinderspolitiken uppnås.¹⁴

På Gotland är en stor del av befolkningen bosatt på landsbygden och därmed beroende av bil, kollektivtrafik eller andra färdmedel för att kunna ta del av det kulturutbud som erbjuds i tätorter. Största delen av kulturutbudet finns i Visby, men både institutioner och fria utövarer eftersträvar att förlägga delar av sin verksamhet i de gotländska socknarna. Bygdegårdar, föreningshus, biografier, lokala museer och andra typer av samlingsplatser fungerar i praktiken som lokala kulturhus, dit gästspel, turnéer, föreläsningar och utställningar – av både lokal och nationell karaktär – förläggs. De flesta bygdegårdar på landsbygden har tillgänglighetsanpassat sina lokaler, men flera kulturhistoriskt intressanta gårdar och kulturmiljöer har svårigheter att möta de behov som finns. I kulturminnesmärkta byggnader måste olika värden prioriteras jämnt. Det är alltså lika viktigt att bevara en byggnads karaktärsdrag som att se till att den uppnår en viss nivå av tillgänglighet. I Visby ställs det därför stora krav på att vid ökad tillgänglighet i gamla byggnader planera och genomföra detta med finesse. Vidare måste kollektivtrafiken anpassa fordon för att dessa ska ta sig fram på innerstadens gator.

¹⁴ Funktionshinderspolitiken utgår från FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, om mänskliga rättigheter och varje individs möjligheter att utifrån sina förutsättningar delta i samhällslivets alla delar. De nationella målen för funktionshinderspolitiken beslutades år 2000 i arbetet med den nationella handlingsplanen "Från patient till medborgare" (prop. 1999/2000:79). Målen är ständigt aktuella och har ingen borte tidsgräns.

Nationella mål:

- samhällsgemenskap med mångfald som grund
- samhället ska utformas så att människor med funktionsnedsättning i alla åldrar blir fullt delaktiga i samhällslivet
- jämlikhet i levnadsvillkor för flickor och pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Inriktningen på arbetet:

- identifiera och undanröja hinder för full delaktighet i samhället för flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning
- förebygga och bekämpa diskriminering
- skapa förutsättningar för självständighet och självbestämmande.

Kollektivtrafiken, som är ett större utvecklingsområde, begränsar många gånger framförallt ungdomars tillgänglighet till den kultur som bedrivs i Visby och andra mindre tätorter, exempelvis på ungdomsgårdar. Även skolbarns möjligheter att åka till och från kulturarrangemang i Visby begränsas delvis.

Digitaliseringen inom kultursektorn har möjliggjort att tillgängligheten till kultur har ökat exempelvis genom att man i högre grad kan ta del föreställningar via nätet. Kulturskolan är en verksamhet som finns över hela ön.

Ö-läget bidrar dock till att möjligheten för alla att ta del av andra kommuners kulturutbud är begränsad.

5.7 Regional utveckling

Interaktion mellan kultur och andra politikområden främjar samhällsutvecklingen, då det skapar ett socialt och kulturellt kapital som kan fungera som ett kitt i den regionala utvecklingen. Positiva effekter för samhället som kan uppstå är ökad social tillhörighet samt ökad attraktionskraft för både företagande, turism och inflyttning.

Kultur har kopplingar till näringspolitik och regional tillväxtpolitik främst genom kulturella och kreativa näringar (KKN). Kulturdriven företagstillväxt utgår från en kärna av konstnärligt skapande, kring vilken kreativa företag byggs på i långa värdekedjor där kulturbaserade tjänster och produkter skapas.

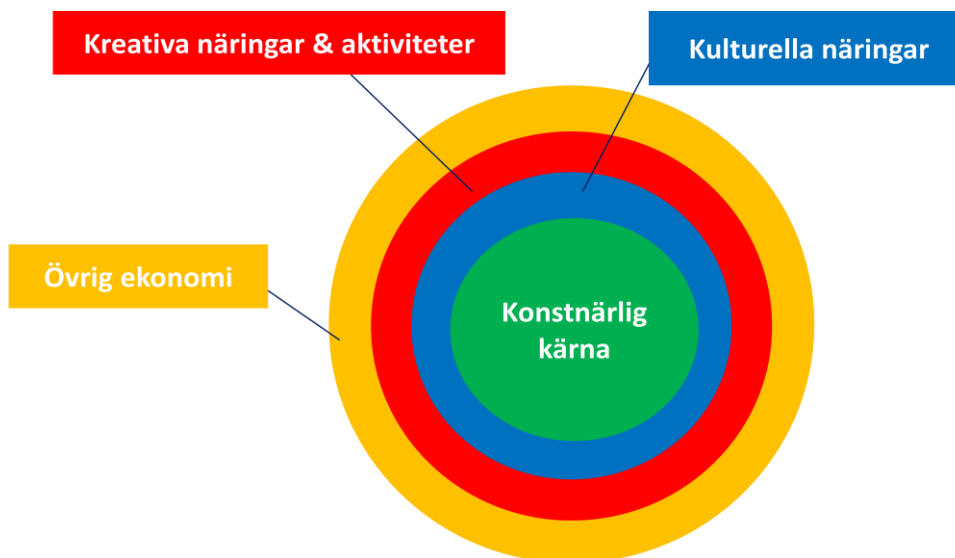

Bild: David Throsbys modell med kulturekonomins koncentriska cirklar (ursprungligen från 2001).

Kulturella och kreativa näringar utgår från en konstnärlig eller skapande kärna. Ett konstnärligt verk kan kommersialiseras och lämnar då kärnan och beger sig ut i kulturekonomin där oftast andra aktörer tar över. Kulturpolitik har ansvar för att stärka kärnan. Näringspolitik ansvarar för att främja kulturella och kreativa näringar. Genom samverkan mellan kulturpolitik, näringspolitik och regional tillväxtpolitik, stärks kopplingarna mellan värdekedjans länkar.

Kulturella och kreativa näringar på Gotland

Kulturella och kreativa näringar har stor betydelse för Gotlands attraktionskraft och kan direkt kopplas till varumärket och den bild av Gotland som besökare har. Nedan presenteras nuläge och förutsättningar för KKN på Gotland. Utvecklingsområden för kulturella och kreativa näringar tas upp i Hållbart tillväxtprogram för Gotland 2016-2020, §xx, som togs den xxx 2016 i regionfullmäktige.

Region Gotland har definierat nedanstående branscher inom kulturella och kreativa näringar: arkitektur, dataspel, design och formgivning, film, foto, konst och konsthantverk, kulturarv, litteratur, media, marknadskommunikation, mode, musik, teater, dans, slöjd och hantverk samt upplevelsebaserat lärande.

Besöksnäringen och kulturella och kreativa näringar på Gotland är ömsesidigt beroende, då besöksnäringens attraktionskraft till viss del bygger på KKN-företagens verksamhet, samtidigt som besökarna utgör potentiella kunder för dessa. Det finns en stor potential i att utveckla samverkan och samarbete vilket kan leda till ökad produktutveckling och paketering. Ett exempel på integrering mellan besöksnäring och kulturella och kreativa näringar är de specifika temaveckor som marknadsför Gotland mot olika målgrupper. Dessa är Bergmanveckan, Barnkörveckan, Almedalsveckan, Gotland chamber music festival, Crimetime Gotland, Medeltidsveckan och Gotland art week.

Region Gotland har haft kulturella och kreativa näringar som ett prioriterat område i alla kulturplaner. En rapport från 2012 (Almi Företagspartner) visade att det finns en potential för tillväxt och sysselsättning inom KKN på Gotland. Rapporten pekade också på att generationsväxling och attitydförändring gentemot företagande är på gång, att stödstrukturer fortsatt behövs och att utvecklingsinsatser bör fortsätta. Rapporten fastslog också att branschen är viktig för varumärket Gotland, samt att fortsatt och utvecklat samarbete mellan kultur- och näringslivsinsatser behövs.

Referensgrupp för fria professionella kulturskapare

År 2015 skapades en referensgrupp för fria professionella kulturskapare. Referensgruppen syftar till att skapa ett kunskapsutbyte mellan regionen och de fria professionella kulturskaparna. Målet att gruppen ska bidra till regionens arbete med kulturutveckling, bland annat i processen med kulturplanen. Gruppens medlemmar är verksamma inom områdena teater, dans, musik, litteratur, konst, film, konsthantverk, spelutveckling och form och design. Referensgruppen möts två gånger per år då man träffar representanter för kultur- och fritidsförvaltningen samt konsulenterna. Arvodering av referensgruppen sker enligt KLYS rekommendation.

5.8 Besöksnäring

Besöksnäringen är en stor och viktig näringsgren på Gotland. För 2015 redovisades 923 230 gästnätter och 3 200 årsanställda har sin utkomst direkt eller indirekt från de turister, konferensgäster och andra besökare som söker sig till ön. Redan 2016 beräknas besöksvolymerna öka tack vare större kapacitet både med färja och med flyg och med den nya kryssningskaj som invigs 2018 beräknas volymerna öka ytterligare. Inspiration Gotlands mål till 2020 är att öka antalet gästnätter och antalet resande med 20 procent och antalet internationella gästnätter med 30 procent.

Kulturen i dess olika skepnader – Världsarvet Visby, museerna, Ingmar Bergman, de 92 medeltida kyrkorna, Gotlands museum, Medeltidsveckan, Crimetime Gotland, Gotland art week och den samtida konsten, filmen, musiken, konsthantverket och populärkulturen –

har tillsammans med öns säregna kulturlandskap en väsentlig del av varumärket Gotland och är en viktig reseanledning.

5.9 Nationella minoritetskulturer

De fem erkända nationella minoriteterna i Sverige är judar, samer, sverigefinnar, tornedalingar och romer. På Gotland finns en låg organiseringsgrad inom dessa grupper. Region Gotland behöver därför påbörja en uppsökande verksamhet för att stärka dialogen med Region Gotland och med länsinstitutionerna. Region Gotland ser också ett behov av att fortsätta sprida kunskap om minoriteternas särskilda rättigheter och det offentligas ansvar gentemot dessa, såväl inom organisationen som mot medborgarna. Idag finns ett påbörjat arbete inom ramen för minoritetsspråklagstiftningen vid biblioteken vilket under kulturplanens giltighet kommer stärkas ytterligare. Lärdomar och kunskaper från detta kan även tas om hand inom ramen för arbetet vid övriga länsinstitutioner. Den låga organiseringsgraden innebär att arbetet under kulturplanperioden främst kommer att inriktas på att hitta strukturer för dialog och samverkan i syfte att öka minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sina kulturer inom ramen för arbetet med kultursamverkansmodellen med syftet att bidra till att lagen om de nationella minoriteterna¹⁵ efterlevs.

5.10 Interkulturell verksamhet

Med interkulturell verksamhet menas att individer med olika kulturell bakgrund möts och utbyter erfarenheter och perspektiv. Kulturer betraktas som dynamiska, vilket gör dem föränderliga och stadda i ständig utveckling. Interkulturell verksamhet understryker dimensionen av dialog och interaktion mellan organisationer och grupper, det vill säga möten mellan kulturer. Detta utbyte är nödvändigt för att kulturen ska fungera som en sammanhållande och utvecklande kraft, som bidrar till att skapa samförstånd och samhörighet.

Mot bakgrund av det ökade antalet asylsökande på Gotland arbetar kultur- och fritidsförvaltningen med att erbjuda tillgängliga och meningsfulla kultur- och fritidsaktiviteter och att erbjuda kontaktytor för mötet med gotlänningar. Under 2016 fattades ett inriktningsbeslut att ansvaret för integrationsfrågornas utveckling och samordning överförs till linjen. Lokala arbetsgrupper ska bildas i nätverksform, vilka har kontakter med civilsamhället lokalt och ansvarar för kontakter med asylboenden och hvb-hem. I bidragsgivningen är kriterier införda som ger fördel i bedömningen om det finns integrationsperspektiv i verksamheten. Förvaltningen har även riktat inköp av kultur så att alla oavsett språk kan delta.

Exempel på aktiviteter som genomförts på bibliotek, ungdomsgårdar och badhus, samt genom den regionala kulturverksamheten i form av institutioner och kulturkonsulenter är: skyltning, språkcaféer och sagostunder på fler språk, Ny i Sverige-hyllor på bibliotek, ”Låna en gotlänning” för samtal, språkpraktik, uppsökande musikensembler, lånekort för papperslösa, informations- och utbildningsinsatser för personal samt introduktionsamtal för nya besökare kring regler, förhållningssätt och förväntningar på ungdomsgårdar och badhus.

¹⁵ Utdrag ur: Lag (2009:724) om nationella minoriteter och minoritetsspråk, Svensk författningssamling 2009:724 till och med SFS 2010:943

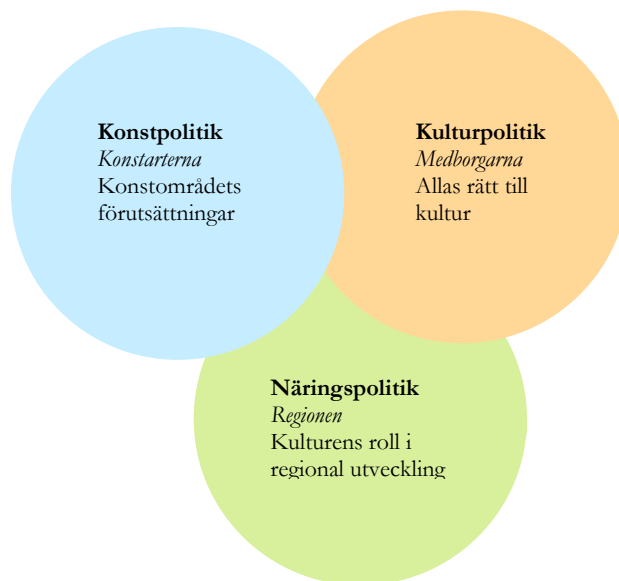
3 § Förvaltningsmyndigheter ska när det behövs på lämpligt sätt informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter enligt denna lag. **4 §** I språklagen (2009:600) anges att det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja de nationella minoritetsspråken. Det allmänna ska även i övrigt främja de nationella minoriteternas möjligheter att behålla och utveckla sin kultur i Sverige. Barns utveckling av en kulturell identitet och användning av det egna minoritetsspråket ska främjas särskilt.

6. Konst-, kultur- och näringspolitik

6.1 Konst eller kultur

Begreppen konst och kultur används ofta i samma andetag och det kan ibland vara svårt att veta vad som avses när varje person utifrån sin bakgrund och erfarenhet har olika tolkning.

Kulturområdet har många delar och är komplext då det tangerar flera politikområden och kan ses ur flera synvinklar. Nedanstående bild förklarar hur ”konstnär-”, ”kultur-” och ”näringspolitik” hänger ihop, men också särskiljs.

Konstpolitiken utgår från de villkor och förutsättningar som råder inom konstarna samt hur dessa ska kunna utveckla möjligheterna att verka professionellt utifrån sitt område. Konstpolitik kan exempelvis vara insatser som främjar förutsättningarna för professionella kulturskapare, tillgången till arbetslokaler och publikförutsättningar. Begreppet konstpolitik är bredare än begreppet konstnärspolitik. Med begreppet konstnärspolitik menas här politik som endast syftar till att driva frågor om konstnärers villkor. Dock handlar det inte bara om bild- och formkonstnärer utan konstnärer inom hela fältet, exempelvis ton-, ord- och scenkonstnärer med flera.

Med ordet ”konst” avses i denna kulturplan konstarna, det vill säga bildkonst, måleri, skulptur, arkitektur, design, poesi, konsthantverk, musik, litteratur och prosa, teater, dans, film, fotografi och tecknade serier. Konstarna innebär gestaltning av upplevelser, idéer och kunskap i konstnärlig form inom, exempelvis litteratur, bildkonst, musik, dans, teater och film.

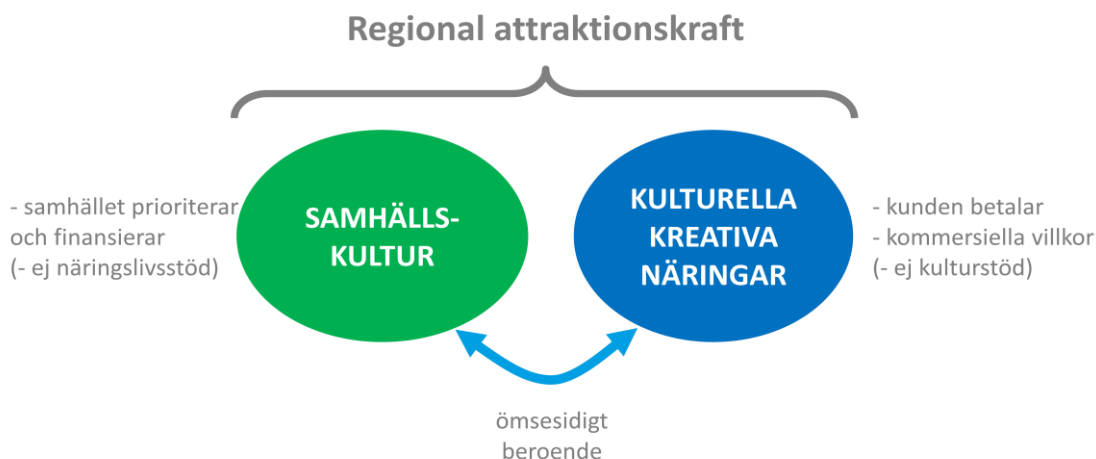
Kulturpolitiken utgår från ett medborgarperspektiv och sätter människan i centrum. Kulturpolitikens uppgift är att erbjuda en bas med kulturella mötesplatser med syfte att främja mångfald och social sammanhållning. Kulturpolitiken ska underlätta för medborgarna att ta del av konst och kultur och även uppmuntra till deltagande och eget skapande. Kulturpolitiken ska värna både bredd och spets och omfattar såväl amatörverksamhet som professionell verksamhet. Den breda kulturen drar sitt strå till stacken genom att den skapar sammanhållning och är identitetsskapande, vilket bidrar positivt till samhällsutvecklingen.

Ordet ”kultur” är bredare än ”konst” och inkluderar konstarterna men även kulturarvet, och har dessutom en än vidare betydelse som inkluderar levnads- och beteendemönster, seder, klädsel, religion, ritualer, lekar, normer och lagar för moraliska system samt trossystem. Kultur kan exempelvis handla om personlig bildning, estetiska uttrycksätt, ett kollektiv av människor, grupper handlingsmönster eller ses som något pågående som ständigt omskapas. Kultur är också de värderingar, traditioner och livsstilar som håller samman en grupp, en befolkning eller ett samhälle i social gemenskap.

Näringspolitiken styr den regionala utvecklingen, dit delar av kulturen har självklara kopplingar eftersom den är en del av det regionala tillväxt- och utvecklingsarbetet. Framst genom kulturella och kreativa näringar, det vill säga företag med kärnan i någon form av konstnärlig verksamhet, men också genom att innehållet i olika kulturella, konstnärliga och kreativa uttryck spelar en stor roll både ur ett socialt men också ekonomiskt samhällsperspektiv.

6.2 Konstens och kulturens egenvärde

Konsten och kulturen ska vara en dynamisk, utmanande, obunden och ifrågasättande kraft med basen i yttrandefrihet och grundläggande demokratiska värden. Egenvärdet är en förutsättning för att konsten och kulturen i nästa led också ska kunna vara en resurs och ett verktyg och som skapar mervärde.

Region Gotland driver en konstnär- och kulturpolitik som värnar konstens och kulturens egenvärde, stöttar den konstnärliga utvecklingen i länet och verkar för alla människors tillgänglighet till kultur. Att värna egenvärdet är en självklar utgångspunkt för att behålla och fortsätta utveckla Gotlands attraktivitet och för att skapa ett klimat där människor känner livskraft och är kreativa.

6.3 Armlängds avstånd

Friheten till ett obegränsat konstnärligt uttryck är en förutsättning för det demokratiska samhället och det konstnärliga uttryckets frihet ska värnas också när det trotsar och provocerar. Principen är viktig att upprätthålla även vid olika typer av extern finansiering. Sponsring förutsätter att båda parter gynnas av ett samarbete.

Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, exempelvis ur särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer.

Den regionala politiken och tjänstepersoner inom Region Gotland arbetar efter principen om armlängds avstånd. Principen innebär att det ska finnas ett avstånd mellan offentlig finansiering och utförare, vilket ska garantera att den konstnärliga friheten inte begränsas. Den politiska nivån beslutar övergripande inriktning och medlens storlek, men överläter konstnärliga val och kvalitativa bedömningar till konstnärligt ansvariga och sakkunniga.

Även i tjänstepersonledet gäller principen om armlängds avstånd, exempelvis gentemot de kulturinstitutioner och andra verksamheter som erhåller offentligt stöd. I en liten region som Gotland är avstånden mellan beslutsfattare och utförare ofta små, varför principen är extra viktig att upprätthålla.

6.4 Kvalitet

Det talas ofta om att kultur ska hålla en hög kvalitet. Svårigheten är att definiera kvalitet och att svara på frågan om hur den ska mätas. Att mäta kvalitet inom kulturens område låter sig inte alltid göras. Inom de konstnärliga områdena kan kvalitet inte per definition mätas utan den måste bedömas. Bedömningen, som inte nödvändigtvis delas av alla, måste göras av personer med stor erfarenhet och kompetens inom det aktuella konstområdet.

Kvalitet kan betyda olika saker:

- **Konstnärlig kvalitet.** Med en förväntad hög kvalitet i konstinstitutionernas eller andra professionella konstnärer menas ofta en hög konstnärlig kvalitet, både i själva framförandet som i arrangemanget i stort. Likaså förväntas en hög vetenskaplig och pedagogisk kvalitet i de verksamheter som exempelvis ett professionellt museum erbjuder.
- **Medskapande.** I det fria kulturlivet, inom kulturföreningar och hos amatörer, är det dock inte alltid den konstnärliga kvaliteten som är den mest väsentliga. Här kan andra aspekter vara viktigare: lärandet och utvecklandet, det mänskliga växandet, den sociala samvaron, tillfredsställelsen i att skapa någonting tillsammans med andra.
- **För konsumenten.** För konsumenten kan kvaliteten i en kulturupplevelse bestå i den konstnärliga upplevelsen såväl som att bli sinnligt berörd. Kvalitativa konsumentvärden som social samvaro och känslan av tillhörighet och personlig utveckling ska heller inte underskattas. Den sociala dimensionen bör särskilt framhållas; vi kan idag få tillgång till väldigt många kulturupplevelser på egen hand genom nätbaserade tjänster som erbjuds i den ens egen dator. Där förloras den gemensamma upplevelsen som en liveföreställning kan ge.
- **Arrangörskapet.** Kvalitet inom kulturens område omfattar inte heller bara själva kulturupplevelsen. Om arrangörskapet, lokalen och marknadsföringen håller låg kvalitet kan det påverka besökarens uppfattning om kvalitet i det konstnärliga eller pedagogiska innehållet i arrangemanget i fråga.

7. Internationella verksamheter och nätverk

Tack vare det internationellt kända kulturarvet och det historiskt kulturella nav som ön varit är Gotland än idag en mötesplats där många internationella kulturaktörer möts och samverkar. Många återkommande och tillfälliga gotländska kulturaktiviteter har en delvis internationell målgrupp.

Internationella samarbeten bedrivs inom flera områden varav flertalet i olika branschnätverk inom Östersjöområdet, exempelvis Museums in the Baltic och Gotlandsmusikens nätverk Jeunesses musicales international. Visbys status som världsarv medför att Gotland är medlem i det internationella nätverket Organization of world heritage cities och Gotland är även medlem i Hansenätverket.

En övergripande målsättning med det internationella kulturarbetet är att synliggöra den gotländska kulturen i ett internationellt perspektiv men också att uppmuntra kulturella influenser för inspiration och påfyllnad från andra delar av världen. Region Gotland följer och stödjer utvecklingen av internationella kontakter inom kulturområdet. Ett viktigt verktyg är att utvidga internationellt samarbete exempelvis genom EU-finansierade projekt, vilket är ett utvecklingsområde inom regionen.

Konstnårsresidens

På Gotland finns fyra internationella konstnårsresidens, med uppgift att ta emot svenska och internationella tonsättare, författare, översättare, filmskapare och bildkonstnärer och erbjuda dem en kreativ vistelse som stimulans för konstnärligt skapande. De fungerar som en internationell kulturell mötesplats i Östersjön och lockar konstnärer från världens alla hörn att komma till Gotland för att bedriva koncentrerat konstnärligt arbete i residensmiljö. Tre av konstnårsresidensen finansieras av statliga och regionala medel:

Visby International Centre for Composers (VICC) genererar cirka tusen gästnätter genom att man årligen tar emot runt 70 tonsättare från ett tjugotal länder. Tonsättarna är främst aktiva inom konstmusikens område, men verksamheten är öppen för alla musikaliska genrer. Centret erbjuder repetitions- och inspelningsmöjligheter och samarbetar brett med övriga gotländska musikorganisationer.

Baltic Centre for Writers and Translators (BCWT) har årligen drygt 200 författare och översättare från tjugotalet nationer. Man erbjuder genom sin residensverksamhet en plattform för professionell litteraturutveckling som är unik i sitt slag. Här skrivs och översätts en väsentlig del av östersjöområdets litteratur.

Baltic Art Center (BAC), ett internationellt center för samtidskonst, har funnits i snart två decennier. Man har en begränsad omfattning i sin residensverksamhet, men bedriver, med särskilt fokus på Östersjöområdet, hög konstnärligt kvalitativ verksamhet genom projekt, utställningar och interaktiva medier.

Den internationellt mest välkända kulturpersonligheten med gotländsk anknytning är Ingmar Bergman. Hans tidigare hem på Fårö, *Bergmangårdarna*, är numera ett konstnårsresidens som drivs i privat regi för verksamma inom ett brett konstnärligt fält. Detta sträcker sig vidare än filmens område, då konstnärer inom flera kategorier, som musik, teater, litteratur och bildkonst, men även forskare och journalister, söker residensplats. I den närbelägna före detta skolan har Bergmancenter etablerat en pedagogisk och museal verksamhet kring Bergmans filmskapande, som är ett attraktivt besöksmål för internationella filmkännare och cineaster.

8. Samverkan

Att samverka med andra är viktigt för att bygga relationer som kan nära varandras verksamheter. Framgångsrika regioner kännetecknas oftast av väletablerade, respekterade och varaktiga samarbeten. Nya former av mer dialog- och processorienterade samarbetsformer har växt fram. Gotlands tillväxt och utveckling inom kulturens område bestäms och genomförs inte av ett fåtal aktörer utan ställer krav på samarbete och samverkan mellan inblandade aktörer, offentliga liksom privata och ideella organisationer och medborgarna. Inom kultursektorn handlar samverkan ofta om utbudsplanering, personella och tekniska resurser, lokaler, marknadsföring, publikarbete och producentskap, men lika ofta om idéutbyte och verksamhetsutveckling. Genom en aktiv dialog mellan samhällets aktörer förstärks regionens utveckling. Samarbete innebär inte främst att kompromissa, utan snarare att komplettera och stärka varandra.

Den regionala kulturplanen tar i sina ansatser för kulturens utveckling på Gotland ansvar för att kulturutvecklingsarbetet i regionen blir hållbart utifrån de tre fokusområdenas aspekter, kulturell delaktighet, villkor för kulturskapande samt kulturdriven hållbar tillväxt och innovation.

8.1 Kultursamverkansmodellen

Svensk författningssamling förordning (2010:2012) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet från kulturdepartementet, beslutad av regeringen, definierar Statens kulturråds uppgifter. Förordningen anger hur myndigheten ska vara organiserad samt hur ärendena ska handläggas. Den innehåller också kriterier för bidragsfördelning inom kultursamverkansmodellen. Syftet med fördelningen av statsbidraget är enligt 4 § i förordningen är att bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås samt att ge ökade möjligheter till regionala prioriteringar och variationer. I förordningen (2012:515) med instruktion för Kulturrådet anges att myndigheten särskilt ska verka för konstnärligt och kulturpolitiskt värdefull utveckling inom verksamheter som rör regional kulturverksamhet. Vidare ska Kulturrådet integrera ett jämställdhets-, mångfalds- och barn- och ungdomsperspektiv samt även främja ett internationellt och interkulturellt utbyte och samarbete i sin verksamhet.

Kulturplanen ska enligt direktiven från Kulturrådet, i enlighet med ovan nämnda förordning, utarbetas efter samråd med det civila samhället och det professionella kulturlivet.

En definition av sektorn som brukar användas och som Region Gotland ställer sig bakom är: ”Det civila samhället utgörs av alla de initiativ där människor går samman av fri vilja och organiserar sig för att förbättra sin egen eller andras vardag. Engagemanget i dessa föreningar, stiftelser, Kooperationer och andra sammanslutningar gör tillsammans med staten, näringslivet och familjen samhället komplett.” För Region Gotlands del handlar samråd med civilsamhället främst om dialoger med aktiva inom kulturföreningar.

Region Gotland definierar fria professionella kulturskapare enligt nedan.

- Personer med högskoleutbildning inom ett konstnärligt område och personer som har motsvarande relevant kunskap.
- Personer som helt eller delvis lever på sitt yrke som professionell kulturskapare och som har ambitionen att helt leva på sitt yrke.

Områden som ingår i kultursamverkansmodellen:¹⁶

- professionell teater-, dans- och musikverksamhet
- regional museiverksamhet
- regional biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet
- konst- och kulturfrämjande verksamhet
- regional enskild arkivverksamhet
- filmkulturell verksamhet
- främjande av hemslöjd

Regional enskild arkivverksamhet finns inte på Gotland, varför området inte redovisas inom kultursamverkansmodellen.

De regionala kulturinstitutionerna på Gotland som erhåller statligt och regionalt stöd inom kultursamverkansmodellen är Gotlands museum, Gotlands musikstiftelse (Gotlandsmusiken), Länsteatern på Gotland, Film på Gotland och Gotlands länsbibliotek.

Kulturinstitutionerna har ett gemensamt regionalt uppdrag, vilket innebär att institutionen inom sitt verksamhetsområde ska regionalt tillgängliggöra sin verksamhet, vara en möjliggörare för Gotlands övriga aktörer, sörja för att verksamheten håller hög kvalitet och bidrar med konstnärlig utveckling och förnyelse och särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur. I förekommande fall ska institutionen även tillhandahålla främjandeverksamhet genom huvudmannaskap för kulturkonsulenter. Kulturinstitutionernas uppdrag villkoras i ett årligt beslut om verksamhetsmedel. Inom kultursamverkansmodellen används fördelningsmodellen att systemet bygger på procentuell fördelning mellan stat och region.

Sedan 2016 pågår ett arbete med att uppdatera de regionala styrdokumenterna för kultursamverkansmodellen med syfte att ytterligare tydliggöra roller och ansvar kopplat till ekonomi och övergripande regional utveckling.

8.2 Uppföljning och ett lärande kulturutvecklingsarbete

Den regionala kulturpolitiken ska grundas på erfarenheter och resultat från genomförda insatser. Det är Region Gotlands ambition att uppföljning och utvärdering av mål och genomförda insatser inom ramen för kulturplanen ska bidra till en utveckling av kulturpolitiken, regionalt och nationellt.

På nationell nivå svarar Kulturrådet för kvantitativ och kvalitativ uppföljning av kulturplanen, bland annat med syfte att skapa nationella jämförelser. Uppföljningen ska också belysa vilken effekt kulturplanen och insatserna haft för de målgrupper den är tänkt att stödja. Myndigheten för kulturanalys svarar för nationell utvärdering av den regionala kulturpolitiken och gör större övergripande analyser. Regionens egen uppföljning är till största delen kvalitativ och sker genom möten då avstämning av verksamhetsplaner och mål i förhållande till beslut och kulturplan sker. Kulturplanens mål följs upp och en revidering av kulturplanen görs en gång om året, då man har möjlighet att modifiera. I revideringen redovisas måluppfyllelsen och eventuella avvikelser rapporteras.

Därutöver ansvarar Region Gotland för uppföljning och utvärdering av det regionala och primärkommunala kulturutvecklingsarbetet för att kunna leverera underlag till beslutsfattare.

¹⁶ I kulturplanen beskrivs fler verksamhetsområden än dessa sju, beroende på att planen är övergripande och därmed också omfattar primärkommunal verksamhet, liksom på vissa områden även statlig verksamhet.

8.3 Genomförande och kommunikation

Genomförandet och uppföljningen av kulturplanen ska vara styrande eller vägledande för många olika aktörer som på ett eller annat sätt arbetar med att utveckla kulturen på Gotland. Ett särskilt stort ansvar vilar dock på Region Gotland när det gäller att i praktiken omsätta kulturplanen i konkret handling. Planen ska ge vägledning och gemensamma målbilder för planerings- och utvecklingsinsatser hos samtliga berörda kulturutvecklingsaktörer i regionen och ge uttryck för Gotlands samlade viljeinriktning på kulturområdet.

Genomförandet av kulturplanen skapar en god grund för handlingskraft i frågor av betydelse för regionens utveckling ur ett kulturperspektiv. Det krävs en bred dialog mellan olika intressen. Avvägningar och målkonflikter ska hanteras. Bedömningen är att en god genomförandeprocess måste involvera den politiska nivån i regionen, bygga på nationella kulturpolitiska mål och involvera så många aktörer inom kulturen som möjligt. Kulturplanen blir i och med detta lika mycket en plattform för politisk dialog om kulturfrågor som en plan för Gotlands utveckling inom kulturområdet. Region Gotlands roll är att samordna arbetet med kulturplanen, att inspirera och vara en samlande kraft för kulturens utveckling, men också att själv genomföra vissa av de prioriterade insatserna.

Kommunikation

En väl fungerande kommunikation är en förutsättning för att skapa kunskap om, förståelse för och delaktighet i arbetet med långsiktig och strategisk kulturutveckling. Till kulturplanen kommer därför en kommunikationsplan att utarbetas (*Bilaga 1 – Kommunikationsplan för kulturplan Region Gotland 2017–2020*). Det övergripande syftet med den är att kommunicera det strategiska kulturutvecklingsarbetet på ett enkelt och tydligt sätt till berörda aktörer och allmänhet.

Kommunikationen ska:

- stödja arbetet med att uppnå kulturplanens mål samt förklara samhälls- och individvärdet av att dessa uppnås,
- framhålla och visa upp det regionala kulturutvecklingsarbetet som bedrivs,
- skapa förtroende för regionens arbete med kulturutveckling genom de resultat som uppnås, samt
- politiskt förankra kulturplanen med syfte att hålla planen levande.

8.4 Framtagandet av kulturplanen

Arbetet med framtagande av Region Gotlands tredje kulturplan startade hösten 2014 med internt planerings- och förankringsarbete. Under 2015 genomfördes dialogmöten och politiskt beredning och under 2016 genomfördes en remissperiod och slutgiltiga politiska beslut. Kulturplanen antogs i kultur- och fritidsnämnden, beslutades av regionstyrelsen och fastställdes av regionfullmäktige.

Våren 2015 genomfördes dialogmöten inom områdena utbildning, folkbildning, film, bio, foto, spelutveckling, konst, konsthantverk, design, form, hemslöjd, litteratur, bibliotek, museiverksamhet, kulturarv, kulturmiljö, scenkonst, kulturella och kreativa näringar och fria professionella kulturskapare. Mötena annonserades ut i dagspress och målgruppen var civilsamhället, särskilt ideellt arbetande främst i kulturföreningar, och fria professionella kulturskapare. Även institutionsföreträdare, konsulenter, tjänstepersoner från relevanta områden och politiker deltog. Totalt fördes dialog med cirka 150 personer. På mötena användes processverktyget O.P.E.R.A – en metod som fångar både den enskildes egna tankar och gruppens. Frågeställningen som grupperna arbetade med var: *Vad behöver kulturplanen innehålla för att stimulera medborgarna till ökad kulturell aktivitet?*

På bildens ses exempel på resultat från ett dialogmöte där metoden O.P.E.R.A genomfördes. På just detta möte medverkade representanter från områdena konst, konsthantverk, design, form och hemslöjd.

Mötesplatser för skapande	Dialog	Tillgänglighet	Mer kultur i skolan	Kvalitet
Öppen verkstad - mötesplatser - hantverkscentrum	Samordning	Tillgänglig kultur Kulturbasar	Mer kultur i skolan - samhällsfråga	Kvalitet - utbildning - mångfald
Arenor för aktivt skapande	Holistiskt perspektiv Politisk vilja	Tillgänglighet - socioekonomisk - fysiska mötesplatser på hela ön	Stimulera förnyelse - utbildning	Konstnärlig förnyelse Kvalitet
	Kommunikation - utbyte - nätverk - samverkan	Förmedling Tillgänglighet		Utveckling och användning av konst i off miljöer
		Inkludering - eget skapande/konsumtion - delaktighet		Öka status för kulturarbetare - varumärket Gotland

Resultatet från alla dialogmöten kunde kokas ner till nedanstående nyckelord, som i många avseenden har legat till grund för arbetet med att skriva fram kulturplanen.

- Tillgänglighet
- Kulturhus/mötesplatser/arenor
- Politiska visioner
- Omvärldsanalys och trendsplanering
- Delaktighet/samverkan barn och unga
- Kvalitet

Dialog med civilsamhällets parter sker kontinuerligt över året och så kommer att ske även genom kommande planperiod. Genom så kallade "Kulturfrukostar" och "Rum för kultur" diskuteras teman, ofta med kortare eller längre föreläsning av inbjudna gäster för att belysa ett ämne och få igång diskussioner och debatt. Under våren arrangerades kulturfrukostar med tema gestaltning av offentliga miljöer i världsarvet, kulturdriven tillväxt, filmen som tillväxtfaktor och producentskap i kultursammanhang. En näringslivsfrukost anordnades gemensamt av näringslivsenheten och kultur- och fritidsförvaltningen där frågeställningarna var hur kulturen och idrotten kan bidra till årets tillväxtkommun och hur man kan utöka samarbetet med näringslivet.

Hösten 2015 startade den politiska referensgruppen sitt arbete med att staka ut fokusområden och mål. Parallellt med detta fortsatte ett antal dialogmöten med framförallt tjänstepersoner internt och externt. Totalt genomfördes cirka tio stycken större möten, bland annat med tema folkhälsa och jämställdhet, kulturarv och kulturmiljö, konstnärliga residens, besöksnäring och tillväxt. Utöver detta fördes dialog med Riksställningar, länsstyrelsen samt alla kulturinstitutioner och konsulenter inom kultursamverkansmodellen, liksom med studenter vid Uppsala universitet campus Gotland och gymnasieskolans estet- och humanistelever. Under hösten träffade den politiska referensgruppen konsulenter och institutionschefer vid tre olika tillfällen, då strategier för tänkbara utvecklingsområden diskuterades.

Referensgruppen för fria professionella kulturskapare träffades vid ett tillfälle under hösten då en workshop genomfördes tillsammans med näringslivsenheten. Temat var hur de kulturella och kreativa näringarna bidrar till tillväxt på Gotland samt hur man kan skapa ett klimat som främjar tillväxt inom kulturella och kreativa näringar.

Ytterligare ett exempel på samverkan mellan näringslivsenheten och kultur- och fritidsförvaltningen är den inspirationsdag med tema hållbar kulturdriven tillväxt som genomfördes under hösten. Förutom föreläsare genomfördes workshop med målbilden att Gotland är en plats som långsiktigt attraherar både kulturskapare och företag inom kulturella och kreativa näringar.

Inspel, förslag och idéer som framkommit i alla dialogmöten och workshops har skickats till den politiska referensgruppen för beredning, som utifrån dessa satte fokusområden och mål.

Mellan den 15 februari och 11 april 2016 genomfördes en remissperiod som gav 30 svar. Av dessa kom sex från andra nämnder och verksamheter inom regionen, fem från kulturföreningar, fyra från politiska partier, fyra från organisationer eller nätverk som arbetar för kulturskapares villkor inklusive fria professionella kulturskapare, tre från regionala kulturinstitutioner och tre från kulturkonsulenter inom kultursamverkansmodellen, två från de internationella konstnärsresidensen, ett från statlig myndighet, ett från studieförbund, ett från kyrkoväsendet, ett från kulturskribent och ett från fristående kulturinstitution.

Under perioden april, maj och juni bereddes remissvaren i förvaltningen. Två hearings genomfördes för politiken med presentation av innehållet i kulturplanen efter remissomgången.

Region Gotlands kulturplan 2017-2020 godkändes av kultur- och fritidsnämnden den 23 augusti 2016, KFN § 66. Regionstyrelsen föreslog att den skulle fastställas den 22 september, RS § 2016. Regionfullmäktige fastställde kulturplanen den 24 oktober 2016 § 174.

9. Ekonomi och budget

Region Gotlands utgifter för kultur ligger över riksgenomsnittet och möjligheterna för medborgaren att utöva och konsumera kultur året måste anses som goda.

En stor del av kulturen på Gotland är en riksangelägenhet vilket även stärker besöksnäringen. Det statliga stödet till den gotländska kulturen är omfattande, bland annat genom antikvarisk ersättning till kyrkobyggnader och genom kultursamverkansmodellen.

Den offentliga finansieringen tillsammans med eventuella publik- och försäljningsintäkter är sällan tillräcklig utan många aktörer måste fortlöpande söka annan finansiering för såväl basverksamhet som tidsbegränsade projekt. Detta innebär ofta en relativt stor arbetsbelastning och kunskapen och kompetensen om bidragsskrivande är på många håll begränsad. Många aktörer ser den alltmer projektbaserade verksamhet som blir ett resultat av extern tidsbegränsad och styrd finansiering som både tidskrävande och som en begränsande av den konstnärliga friheten.

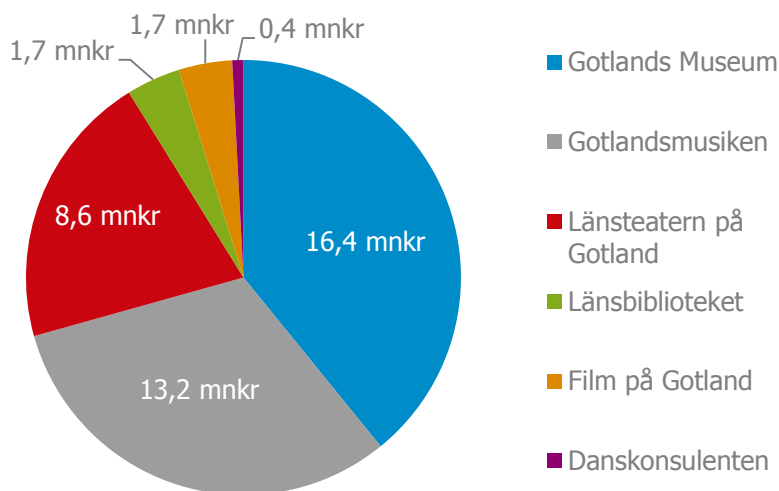
Exempel på källor för finansiering av kulturverksamheter på Gotland är:

- Region Gotlands olika stöd, bland annat medel för regionala tillväxtåtgärder.
- Länsstyrelsens bidrag för värdefulla kulturmiljöer.
- Kulturrådets utvecklingsbidrag.
- Övriga statliga myndigheter, till exempel Tillväxtverket.
- Kreativa Europa, Strukturfondsprogram och övriga EU-program.
- Crowdfunding.
- Leader Gute.
- Sponsorer.

Region Gotlands stöd till kulturen sker dels genom kultursamverkansmodellen, dels i den primärkommunala verksamheten. Totalt destinerar cirka 75 miljoner till kulturella verksamheter, vilket utgör 1,6 procent av Region Gotlands totala budget.

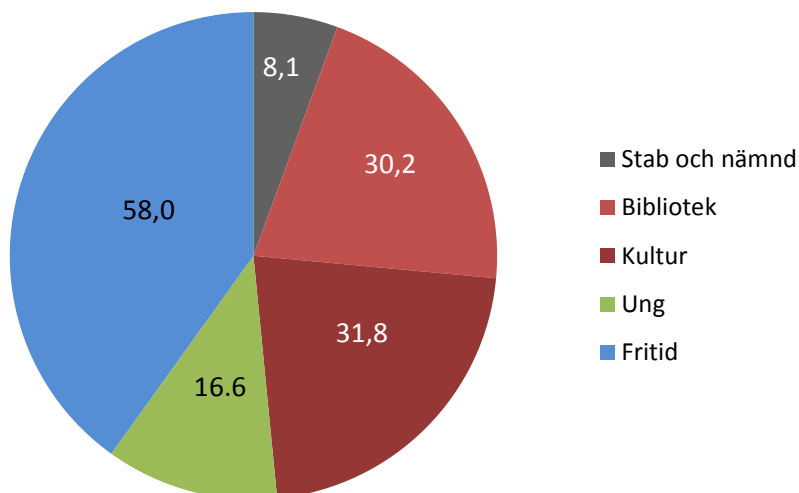
Hur dessa resurser fördelas framgår av nedanstående två diagram:

Figur 1. Fördelningen av resurser inom kultursamverkansmodellen enligt budget, statlig och regional finansiering 2016. Den statliga delen är knappt 54 procent (22,6 mnkr) och den regionala delen är drygt 46 procent (19,4 mnkr). Totalt fördelades 42 miljoner kronor.

Av kultur- och fritidsnämndens budget om totalt 144,7 miljoner kronor destineras sammantaget cirka 62 miljoner kronor (43 procent) till kulturområdet inklusive bibliotek. Detta innefattar alltså både regionala medel (19,4 mnkr) enligt diagrammet ovan och primärkommunala medel.

Figur 2. Kultur- och fritidsnämndens budget fördelat på verksamheter, mnkr (2016). Totalt 144,7 miljoner kronor.

Avslutning

Vi lever i en tid då många människor rör sig runt omkring i världen. Vi reser av olika anledningar. Människor reser av fri vilja för att se och upptäcka nya miljöer för att de måste då de inte kan leva i den miljön de kallar hemma. I Sverige har vi den senaste tiden mottagit en mängd människor som varit på flykt och är i stort behov av humanitära insatser. Detta har präglat landet och ställt oss alla inför nya utmaningar och möjligheter.

Ända sedan Tjelvar satte sin fot på ön har Gotland varit en smältdegel för mångkulturalitet. Ett exempel är Hansatiden då handeln med olika Östersjöländer var stor. Ett annat exempel är under andra världskriget då många flydde från Baltikum. Denna tid finns fortfarande i flera gotlänningars närminne och jag tror att den erfarenheten och den gemensamma historien ligger till grund för det otroliga engagemang som befolkningen på ön visat gällande den flyktingvåg vi nu ser.

Mångfaldsbegreppet får inte bara vara ett fint ord. Det ska gestaltas på våra scener, i utställningar, i filmer, konstverk och i böcker. Alla människor ska ges möjlighet att delta i kulturella aktiviteter, bli sedda och representerade. Här är vi inte ännu. Den heteronormativa västerländska synen råder fortsatt. Kulturens roll i denna samtid tycker jag är att utmana de rådande samhällsnormerna, våga provocera, testa och vara innovativa. Denna roll har varit nödvändig genom tiderna. I den tid som nu råder har den stor betydelse för att värna om det goda samhället som bygger på en demokratisk grund. Här har kulturen en avgörande roll, kanske den viktigaste. Både i världen, i Sverige och på Gotland.

Maria Modig
Förvaltningsdirektör